

An abstract painting with a dense, textured composition of various colors including red, yellow, green, blue, and white. The brushstrokes are visible and expressive, creating a sense of movement and depth. The overall effect is vibrant and somewhat chaotic, typical of modern abstract art.

DET SOM ER

M. A. A. VIKESLAND

VIKESLAND PRESS · 2026

DET SOM ER : Eit sjølvstendig filosofisk grunnverk

© 2026 Martin Andreas Aasen Vikesland

Vikesland, M. A. A. (2026). *DET SOM ER : Eit sjølvstendig filosofisk grunnverk*. Vikesland Press.

Alle rettar reserveerte. Ingen delar av denne publikasjonen kan reproduserast, lagrast i eit atffinningsystem eller overførast i noka form eller ved noko middel – elektronisk, mekanisk, ved fotokopiering, innspeling eller på annan måte – utan skriftleg løyve frå forfattaren, med unntak av korte sitat nytta i omtalar og akademiske arbeid.

Forfattar: Martin Andreas Aasen Vikesland

Forlag: Vikesland Press

Utgjevingsstad: Vik i Sogn, Noreg

Utgjevingsår: 2026

Språk: Nynorsk

ISBN: 978-82-694438-3-7

Utgåve: Første autoriserte utgåve

Omslag og sats: Martin Andreas Aasen Vikesland / Vikesland Press

Skrift: Times New Roman

DET SOM ER

Eit sjølvstendig filosofisk grunnverk

Martin Andreas Aasen Vikesland

Vikesland Press · 2026

DEDIKASJON

*Til røynda –
grunnlaget for alt som er,
og vilkåret for alt som kan erkjennast.*

FORORD

Dette verket er skrive frå første prinsipp og presentert som eit sjølvstendig grunnverk. Det står åleine og krev ingen ytre autoritet for å bli forstått. Alt som vert framlagt, vert ført attende til det som er.

Formålet er å skildra røynda slik ho framtrer, og å etablera eit samanhengande rammeverk for erkjenning, språk, menneskeleg handling og integritet. Verket søker ikkje å postulera, men å klargjera; ikkje å overtyda, men å synleggjera.

Dersom det held, står det. Dersom det ikkje held, fell det.

Dette verket krev ikkje tilslutning, men prøving.

Vik i Sogn, Noreg

29. mai 2026

Martin Andreas Aasen Vikesland

POSISJONSNOTAT

Dette verket er skriva som eit sjølvstendig grunnverk utvikla frå første prinsipp, utan direkte tilvising til eksisterande tradisjonar.

Det plasserer seg ikkje innanfor ein etablert skule, men tek opp spørsmål som er felles for fleire filosofiske retningar, mellom anna ontologi, epistemologi og språkfilosofi.

Verket deler visse problemstillingar med realistiske tradisjonar ved å leggja vekt på røynda som uavhengig grunn, og med transcendental filosofi ved å undersøkje vilkåra for erkjenning og meiningsfull utsegn. Samstundes skil det seg frå desse ved å ikkje ta utgangspunkt i tanke eller medvit, men i det som er.

Det som vert presentert, er ikkje ein kommentar til eksisterande teoriar, men eit forsøk på å formulera eit grunnlag som desse teoriane sjølve må stå i forhold til.

Verket må difor lesast på eigne premissar, og vurderast ut frå om det held i møte med det som er.

KORLEIS LESA DETTE VERKET

Dette verket er skriva som eit samanhengande grunnverk, og skil seg frå mange andre bøker ved at det ikkje byggjer på førehandskunnskap eller ytre referansar.

For å lesa det best mogleg, kan følgjande vere til hjelp:

1. Les i rekkjefølgje

Verket er bygd opp steg for steg, frå det mest grunnleggjande til det mest brukbare. Seinare delar føreset det som kjem før.

2. Hald deg til det som vert framlagt

I staden for å samanlikna med andre teoriar undervegs, følg resonnementa slik dei vert utvikla her.

3. Ver open for korrigerings

Verket legg opp til at innsikter kan prøvast og rettast. Lesinga er difor ikkje berre forståing, men òg undersøking.

4. Ikkje hast

Nokre av formuleringane er enkle, men ber mykje innhald. Gje dei tid.

5. Vend attende ved behov

Om noko verkar uklart, kan det klårast ved å gå attende til tidlegare delar.

6. Prøv det i røynda

Verket er ikkje berre teoretisk. Det er meint å prøvast i erfaring, språk og handling.

SAMANDRAG

DET SOM ER er eit sjølvstendig filosofisk grunnverk utvikla frå første prinsipp. Verket tek utgangspunkt i det som er, og etablerer røynda som ontologisk grunnlag for erkjenning, språk, menneskeleg handling og praksis.

Gjennom ei deskriptiv, presensiell, systematisk og korrigerbar tilnærming utviklar verket eit samanhengande rammeverk for forholdet mellom røynd, kunnskap, språk, menneske, system og praksis. Kunnskap vert forstått som erkjenning av det som er, sanning som samsvar med røynda, språk som uttrykk for erkjenning, og praksis som erkjenning verkeleggjord i handling.

Verket samlar hovudstrukturen i Canon og Operativ kjerne, og prøver han vidare gjennom eit motsegnsdossier og ei operativ kortform. Målet er ikkje å etablere eit dogme, men å leggja fram ei grunnframstilling som kan prøvast, korrigerast og vurderast i møte med det som er.

Nøkkelord: ontologi, epistemologi, røynd, sanning, språk, referanse, nærvær, integritet, korrigering, praksis.

ABSTRACT (ENGLISH)

DET SOM ER is an independent philosophical foundational work developed from first principles. It begins from what is and establishes reality as the ontological ground of knowledge, language, human action, and practice.

Through a descriptive, presential, systematic, and corrigible approach, the work develops a coherent framework for the relation between reality, knowledge, language, the human being, system, and practice. Knowledge is understood as recognition of what is, truth as correspondence with reality, language as the expression of recognition, and practice as recognition actualized in action.

The work consolidates its main structure in a Canon and an Operative Core, and further tests it through an objection dossier and an operative short form. Its aim is not to establish a dogma, but to present a foundational account that can be tested, corrected, and assessed in relation to what is.

Keywords: ontology, epistemology, reality, truth, language, reference, presence, integrity, correction, practice.

INNHALD

DEDIKASJON.....	4
FORORD.....	5
POSISJONSNOTAT.....	6
KORLEIS LESA DETTE VERKET.....	7
SAMANDRAG.....	8
ABSTRACT (ENGLISH).....	9
PROOEMIUM – OM VERKET.....	12
RØYNDA (ONTOLOGI).....	16
<i>VERET OG DET SOM ER</i>	19
KUNNSKAP (EPISTEMOLOGI).....	22
<i>NÆRVÆR OG ERKJENNING</i>	25
SPRÅK (LOGOS OG REFERANSE).....	28
<i>NAMNGJEVING OG REFERANSE</i>	31
MENNESKET (ANTROPOLOGI).....	35
<i>MEDVIT OG ERFARING</i>	36
SYSTEMET (FORMALISERING).....	40
<i>AKSIOM OG LOVER</i>	44
PRAKSIS (ETIKK OG METODE).....	49
<i>METODE OG ETISK HANDLING</i>	50
CANON (GRUNNFRAMSTILLING).....	54
OPERATIV KJERNE (MINSTE FORM).....	60
EPILOG (SAMLING).....	62
APPENDIX I – GLOSSARIUM.....	68
APPENDIX II – AKSIOMATISK OVERSYN.....	71
APPENDIX III – SYSTEMET SINE LOVER.....	72
APPENDIX IV – METODISK OVERSYN.....	73
APPENDIX V – SYSTEMATISK DIAGRAM.....	74
APPENDIX VI – BIBLIOGRAFISK TILVISING.....	75
APPENDIX VII – LATINSKE OG GRESKE OMGREP.....	76
APPENDIX VIII – OM MOTSEGN, PRØVING OG GRENSEVILKÅR.....	77
APPENDIX IX – MOTSEGNSDOSSIER (KRITISK PRØVING AV VERKET).....	81
Motsegn I – Grunnlag / første prinsipp.....	83
Motsegn II – Sirkularitet.....	86
Motsegn III – Røynd.....	89
Motsegn IV – Nærvær.....	92
Motsegn V – Referanse og meining.....	96
Motsegn VI – Sanning.....	100
Motsegn VII – Etikk.....	103
Motsegn VIII – Openheit og lukking.....	107

Motsegn IX – Sjølvstende og fagleg plassering.....	110
Motsegn X – Samanbrotsvilkår.....	113
Avsluttande vurdering.....	117
APPENDIX X – OPERATIV KORTFORM.....	119
Prooemium.....	119
Ontologi.....	122
Epistemologi.....	125
Språk.....	128
Mennesket.....	131
Systemet.....	134
Praksis.....	138
Canon.....	141
Operativ kjerne.....	142
Epilog.....	143
STIKKORDSREGISTER.....	144
FORFATTARBIOGRAFI.....	158

PROOEMIUM – OM VERKET

Verket sin natur

Dette verket er skriva som eit sjølvstendig grunnverk. Det står åleine og krev ingen ytre autoritet for å bli forstått. Det kviler ikkje på tradisjon, institusjon eller overlevering, men på det som er.

Formålet er å skildra røynda slik ho framtrer, og å etablera eit samanhengande rammeverk for erkjenning, språk, handling og integritet. Verket presenterer ikkje ei lære i tydinga dogme, men eit system av innsikter utleidd frå første prinsipp.

Det som vert framlagt her, vert ikkje føreskriva, men skildra. Om det held, står det. Om det ikkje held, fell det.

Formål

Verket har tre overordna mål:

1. Å klargjera røynda – å visa det som er, som det er.
2. Å grunnfesta kunnskap – å etablera erkjenning i møte med røynda.
3. Å samla forståinga i eit heilskapleg system – der ontologi, epistemologi, språk, antropologi, etikk og metode vert førte saman i ein samanhengande struktur.

Målet er ikkje å overtyda, men å klargjera; ikkje å postulera, men å synleggjera.

Metode

Verket er skriva frå første prinsipp. Det inneber at alle resonnement vert førte attende til det mest grunnleggjande og utvikla gjennom indre samheng.

Metoden er:

- deskriptiv, ved å skildra det som er.
- presensiell, ved å forankra erkjenninga i nærvær.
- systematisk, ved å føra innsiktene inn i ein samanhengande heilskap.
- korrigerbar, ved å vera open for prøving og retting.

Alt som vert hevda, skal kunna prøvast i møte med røynda.

Avgrensing

Dette verket viser ikkje til tidlegare arbeid som autoritetsgrunnlag. Det presenterer sitt innhald som ei sjølvstendig framstilling. Eventuelle førearbeid fungerer som grunnmur, men vert ikkje kravde av lesaren. Lesaren møter difor verket slik det er formulert på eigne premissar.

Denne avgrensinga er ikkje ei avvising av historia, men eit metodisk val. Ho skal sikra klarleik, autonomi og indre samanheng.

Verket si oppbygging

Grunnverket er strukturert i seks hovuddelar, følgde av samling, minste form, epilog, prøving og operativ kortform:

- Røynda (Ontologi)
- Kunnskap (Epistemologi)
- Språk (Logos og referanse)
- Mennesket (Antropologi)
- Systemet (Formalisering)
- Praksis (Etikk og metode)
- Canon – Grunnframstilling
- Operativ kjerne – Minste form
- Epilog – Samling
- Appendix – Presisering, prøving og operativ kortform

Denne rekkjefølgja speglar ei rørsle frå veret til handlinga, frå grunn til konsekvens, og frå framstilling til prøving.

Tillegga utdjupar, presiserer og prøver verket. Motsegnsdossieret samlar sentrale innvendingar og svara på dei. Den operative kortforma samlar verket i ei komprimert form, utan å erstatta hovudframstillinga.

Prinsipp

Følgjande prinsipp ligg til grunn for heile verket:

- Det står åleine.
- Det byrjar frå botn av.
- Det skildrar det som er.
- Det kviler på røynda.
- Det søkjer sanning gjennom samsvar.
- Det held dersom det er sant.

Opning

Før noko kan seiast, må noko vere.

Før noko kan tenkjast, må noko stå.

Dette verket byrjar difor ikkje med ei tru, men med ei erkjenning:

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Dette er ikkje eit utgangspunkt som vert valt, men eit vilkår for at noko i det heile kan seiast, tenkjast eller avvisast.

Herfrå vert alt ført fram.

RØYNDA (ONTOLOGI)

§ – Om utgangspunktet

Dette verket tek ikkje til i ein hypotese, ein teori eller eit system, men i det som allereie er tilfelle.

Utgangspunktet er ikkje valt.

Det er ikkje innført.

Det er ikkje avleidd.

Det er uunngåeleg.

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Dette er ikkje berre eit logisk prinsipp. Det er ei stadfesting av det som må vere tilfelle for at noko i det heile kan framtre, seiast eller erkjennast.

Dette utgangspunktet er:

- ontologisk, fordi det gjeld det som er,
- erkjenningsmessig, fordi det ligg til grunn for all erkjenning,
- språkleg, fordi det er føresetnaden for meiningsfull utsegn.

Desse er ikkje tre ulike grunnlag, men tre sider av same vilkår.

Naudsynet er ikkje avgrensa til menneskeleg tenking. Det gjeld det som er. Det er ikkje berre uunngåeleg for oss, men umogleg å omgå i det som er.

Å stilla spørsmål ved dette utgangspunktet føreset sjølv at noko er til stades som spørsmålet kan rettast mot. Kritikken kan difor ikkje etablerast utan å stå i det han prøver å avvise.

§ – Om naudsyn og nivå

Det som vert fastsett i dette verket, må skiljast etter ulike former for naudsyn:

- **Logisk naudsyn** – det som må vere sant for at tenking ikkje skal bryta saman
- **Erkjenningsmessig naudsyn** – det som må vere tilfelle for at noko kan erkjennast
- **Ontologisk naudsyn** – det som må vere til for at noko i det heile skal vere

Desse nivåa står i eit einsretta forhold:

Det logiske føreset det erkjenningsmessige.

Det erkjenningsmessige føreset det ontologiske.

Det ontologiske føreset ingenting.

Det ontologiske er difor grunn. Dei andre nivåa er avleidde av det.

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Dette er eit ontologisk naudsyn.

At noko er, er vilkåret for:

- tenking
- erkjenning
- språk

Å avvise dette undergreiv vilkåret for avvising.

VERET OG DET SOM ER

1. Innleiing

Før noko kan erkjennast, må noko vere. All tanke, språk og handling føreset at noko finst. Ontologien – læra om veret – utgjer difor grunnlaget for all vidare forståing. Ho tek ikkje til i teori, men i det mest grunnleggjande: at noko er.

Dette er ikkje eit resultat av spekulasjon, men eit vilkår for all spekulasjon. Det kan ikkje bevisast utan å bli føresett, og det kan ikkje nektast utan å bli stadfesta. Ontologien byrjar difor med erkjenninga av veret.

2. Det ontologiske grunnprinsippet

Den mest fundamentale erkjenninga er enkel og ufråvikeleg:

Noko er.

Dette prinsippet er ikkje ei meining eller ei tru, men eit vilkår for at noko i det heile kan seiast, tenkjast eller eksistera. Å tala om noko er alt å stadfesta at det er. Å nekta det er framleis å føresetja det.

Dette er ontologien si første og uomgjengelege grunn.

3. Veret som føresetnad for erkjenning

All erkjenning kviler på veret. Ingen tanke kan oppstå utan at noko finst å tenkja om, og inga erfaring kan finnast utan at noko vert erfart. Sjølv tvilen stadfestar dette, for tvilen må vere til for å tvilast.

Veret er difor ikkje eit objekt blant andre objekt. Det er føresetnaden for alle objekt og alle relasjonar. Det kan ikkje avleiast frå noko anna, fordi alt anna vert forstått innanfor det.

Veret er grunn.

4. Det som er og det som framtrer

Røynda omfattar både det som er, og det som framtrer for medvitet. Framstillingar, førestillingar og tolkingar er avhengige av det som er, og kan ikkje eksistera utan dette grunnlaget.

Sjølvs feil, illusjonar og misforståingar føreset røynda. Ein feil kan berre oppstå fordi noko er annleis enn det vert framstilt. Sanning og usanning får difor meining berre i lys av det som er.

Dermed er det ontologiske forholdet klart:

- Det som er, er uavhengig.
- Det som vert framstilt, er avhengig.

5. Einskap og kontinuitet

Røynda framstår i mangfald, men dette mangfaldet føreset ein underliggjande einskap. Alt som er, er del av same ontologiske grunn. Skilnader og avgrensingar oppstår innanfor denne einskapen, ikkje utanfor han.

Kontinuiteten i røynda gjer erfaring og erkjenning mogleg. Ho gjer det mogleg å tala om samanheng, årsak og utvikling. Utan kontinuitet ville verda ikkje kunna erkjennast som samanhengande.

Einskapen og kontinuiteten i det som er, utgjer difor grunnlaget for all forståing.

6. Røynda som grunn

Røynda er det som er. Ho er ikkje skapt av tanke, språk eller tolking, men eksisterer uavhengig av dei. Tanken kan forstå henne, og språket kan skildra henne, men ingen av delane skapar henne.

Røynda er grunnlaget for all erfaring, all erkjenning og all handling. Ho er målestokken for sanning og referansen for språk.

Å venda attende til røynda er difor å venda attende til det som er.

7. Ontologisk samandrag

Ontologien kan samanfattast i følgjande grunnsetningar:

1. Noko er.
2. Det som er, er.
3. Det som ikkje er, er ikkje.
4. Veret er føresetnaden for all erkjenning.

5. Røynda er uavhengig av tanke og språk.
6. Framstillingar er avhengige av det som er.
7. Sanning er samsvar med røynda.
8. Røynda er éin og kontinuerleg.

Desse setningane dannar fundamentet for dei vidare delane av verket.

8. Overgang

Med røynda etablert som ontologisk grunn, vender verket seg no mot erkjenninga av det som er.

KUNNSKAP (EPISTEMOLOGI)

§ – Om nærvær og tilgang

Nærvær er ikkje avgrensa til det som vert sansa umiddelbart i augeblinken, men gjeld det som er tilgjengeleg i kraft av røynda.

Nærvær garanterer ikkje sanning, men gjer sanning og feil mogleg. Det er ikkje ei stadfesting av rett tilgang, men vilkåret for at tilgang i det heile kan finnast.

Nærvær kan difor opptre i fleire former:

- **Direkte nærvær** – det som vert erfart umiddelbart
- **Mediert nærvær** – det som vert tilgjengeleg gjennom instrument, språk, minne eller dokumentasjon
- **Utleidd nærvær** – det som vert fastsett gjennom gyldig slutning frå det som er til stades

Felles for desse formene er ikkje måten dei opptrer på, men forankringa deira:

- Dei må alle vere sporbare attende til det som er.

Det som ikkje på nokon måte kan førast attende til røynda, kan heller ikkje seiast å vere kjent.

Å vere til stades inneber difor sporbarheit til røynda, anten direkte, mediert eller gjennom gyldig avleiing.

§ – Om sporbarheit til røynda

At noko er sporbart attende til røynda, inneber ikkje at det må vere direkte observert. Det inneber at det står i eit etterprøvbart forhold til det som er.

Ei framstilling er sporbar til røynda når:

- ho kan førast attende til erfaring, observasjon eller data
- ho er avgrensa av det som kan observerast, målast eller etterprøvast
- ho er open for prøving og mogleg korrigering
- ho ikkje kan oppretthaldast vilkårleg uavhengig av røynda

Dette gjeld både:

- sansing
- vitskaplege modellar
- historiske framstillingar
- praktisk erfaring
- og utleidd kunnskap

Sporbarheit er ikkje identisk med direkte nærvær, men eit krav om forankring.

Det som ikkje kan sporast til røynda på nokon måte, fell utanfor kunnskap.

Ei framstilling som kan oppretthaldast uavhengig av alle moglege utfall, og som ikkje risikerer å falla i møte med røynda, er ikkje sporbar, men lukka.

NÆRVÆR OG ERKJENNING

1. Innleiing

Når røynda er etablert som ontologisk grunn, vender verket seg mot erkjenninga av det som er. Epistemologien klargjer forholdet mellom røynd, nærvær, erfaring og kunnskap.

Ho tek ikkje til i spekulasjon, men i at mennesket står i møte med røynda. Før teori finst erfaring; før tolking finst nærvær. Kunnskap oppstår difor ikkje i isolasjon frå verda, men i relasjon til henne.

2. Nærvær som grunn for kunnskap

All kunnskap føreset nærvær. For at noko skal kjennast, må det vere til stades for erkjenninga. Dette gjeld både ytre og indre erfaringar – frå sansing av verda til medvit om eigne tankar.

Nærvær er ikkje ei tolking, men ein kontakt. Det er møtet mellom erkjenning og røynd. Utan dette møtet finst det ingen kunnskap, berre førestillingar.

Difor gjeld følgjande grunnsetning:

Berre det som er til stades, kan kjennast.

3. Erfaring og erkjenning

Erfaring er kontakten med det som er. Erkjenning er forståinga som oppstår på grunnlag av denne kontakten. Erfaring kjem før refleksjon, og refleksjon føreset erfaring.

Dette inneber:

- Erfaring gjev tilgang til røynda.
- Erkjenning klargjer det som vert erfart.
- Kunnskap oppstår når erfaring og forståing fell saman.

Kunnskap er difor ikkje berre informasjon, men innsikt – ei stadfesting av det som er.

4. Sanning og feil

Sanning og feil vert forstått i lys av røynda. Ei utsegn er sann når ho samsvarar med det som er, og feil når ho ikkje gjer det.

- **Sanning** er samsvar mellom erkjenning og røynd.
- **Feil** er avvik mellom framstilling og det som er.

Sjølv feil føreset røynda, for ein feil kan berre oppstå fordi noko er annleis enn det vert hevda. Dermed stadfestar òg feilen det ontologiske grunnlaget for kunnskap.

5. Korrigerbarheit

Kunnskap er kjenneteikna av si korrigerbarheit. Fordi erkjenning står i relasjon til røynda, kan ho rettast når ho avvik frå henne. Denne moglegheita til retting er eit teikn på kunnskap.

Korrigerbarheit inneber:

- at kunnskap kan prøvast
- at ho kan etterprøvast
- at ho kan rettast og forbeistrast

Der retting er umogleg, finst det ikkje kunnskap, men påstandar utan grunnlag.

6. Trusformer og kunnskap

Det er naudsynt å skilja mellom kunnskap og andre former for overtiding:

Kunnskap

Grunnlag: nærvær og samsvar med røynda.

Status: etterprøvbar.

Tru

Grunnlag: tillit eller overtiding.

Status: uviss.

Meining

Grunnlag: personleg vurdering.

Status: subjektiv.

Førestilling

Grunnlag: fantasi, hypotese eller moglegheit.

Status: mogleg, men uavklart.

Kunnskap skil seg frå desse ved si forankring i det som er.

7. Erkjenningssubjektet

Mennesket er både deltakar og erkjenner i røynda. Det står ikkje utanfor verda, men i henne. All kunnskap er difor situert, men ikkje relativ. Ho er avhengig av erkjenninga, men forankra i det som er.

Erkjenningssubjektet er:

- mottakar av erfaring
- tolkar av røynda
- ansvarleg for sanninga i sine utsegner

8. Epistemologisk samandrag

Epistemologien kan samanfattast i følgjande grunnsetningar:

1. Kunnskap føreset røynda.
2. Nærvær er grunnlaget for all erkjenning.
3. Erfaring går føre tolking.
4. Kunnskap oppstår i møte mellom erkjenning og røynd.
5. Sanning er samsvar med det som er.
6. Feil er avvik frå røynda.
7. Kunnskap er korrigerbar.
8. Der korrigering er umogleg, finst det ikkje kunnskap.
9. Mennesket erkjenner røynda frå si stilling i henne.

9. Overgang

Med kunnskapen klargjord som erkjenning av det som er, vender verket seg no mot språket som uttrykk for erkjenning.

SPRÅK (LOGOS OG REFERANSE)

§ – Om referanse og framstilling

At ei utsegn viser til det som er, inneber ikkje at alle utsegner direkte peikar på eksisterande objekt.

At noko vert uttrykt i språk, inneber heller ikkje at det er avhengig av språk for å vere. Språket føreset det det viser til, og kan difor ikkje etablera røynda som grunn.

Språk kan òg:

- framstilla det som ikkje er, som i fiksjon
- undersøkje det som kan vere, som i hypotese
- uttrykkja strukturar, som i matematikk

I slike tilfelle er meininga framleis avhengig av røynda, ikkje ved direkte samsvar, men ved:

- avvik frå det som er,
- mogleg forhold til det som er
- strukturar som er forankra i det som er

Sjølv det som ikkje er, får språkleg meining gjennom forholdet til det som er.

§ – Om matematiske strukturar

Matematiske uttrykk viser ikkje alltid til ein skilde objekt i røynda, men til strukturar som kan realiserast, gjenkjennast eller nyttast innanfor henne.

Desse strukturane er:

- ikkje vilkårlege
- ikkje lausrivne frå røynda
- men abstraherte frå mønster, forhold og mengder i det som er

Matematikk er difor ikkje ei skaping av røynda, men ei presisering av strukturelle forhold innanfor henne.

Når matematiske utsegner vert nytta, får dei meining gjennom si evne til å samsvara med og skildra forhold i røynda.

Utan slik forankring ville dei vere formelle uttrykk utan røyndsforhold.

Matematiske system kan utviklast utan direkte sansing av kvart enkelt tilfelle, men får si gyldigheit gjennom si evne til å gripa, ordna eller uttrykkja strukturar i det som er.

NAMNGJEVING OG REFERANSE

1. Innleiing

Med kunnskapen klargjord som erkjenning av det som er, vender verket seg mot språket som uttrykk for erkjenning. Språket er mediet der røynda vert artikulert, delt og forstått.

Gjennom språk vert innsikt gjort synleg, og gjennom ord får det som er, ei form som kan erkjennast av andre. Språket er difor ikkje berre eit reiskap for kommunikasjon, men eit uttrykk for forholdet mellom mennesket og røynda. Det bind saman erkjenning og uttrykk, og gjer kunnskap mogleg å formidla.

2. Logos: språket sitt vesen

Logos er den ordnande krafta i språk og tanke. Han gjev struktur til erkjenninga og gjer det mogleg å uttrykkja det som er. Gjennom logos vert røynda forstått og artikulert i omgrep, utsegner og resonnement.

Logos er ikkje ei vilkårleg oppfinning, men ei ordning mennesket tek del i. Han gjer det mogleg å formulera sanning, skilja mellom rett og gale, og etablera samanheng i forståinga av røynda.

Språket er såleis ikkje vilkårleg i sitt vesen, men forankra i den ordna strukturen i det som er.

3. Namngjeving

Namngjeving er ei grunnleggjande språkleg handling. Å gje eit namn er å peika ut noko for erkjenninga. Gjennom namngjeving vert røynda artikulert og gjort tilgjengeleg for tanke, språk og deling.

Å namngje inneber:

- å identifisera det som er
- å skilja det frå det som ikkje er
- og å gje det ein plass i erkjenninga

Eit namn har meining i den grad det står i eit avklart forhold til det det viser til. Namn som svarar til røynda, ber kunnskap. Namn utan røyndsforhold vert tomme eller avleidde uttrykk.

4. Referanse

Referanse er forholdet mellom språkleg uttrykk og det uttrykket viser til. Ho knyter språket til røynda og gjer det mogleg å avgjera om ei utsegn held.

Ei språkleg ytring har referanse når ho står i eit avklart forhold til det ho viser til. Dette forholdet kan vere direkte, mediert, hypotetisk, negativt eller strukturelt, men det må framleis kunna førast attende til røynda.

Det følgjer difor:

- at ord får meining gjennom det dei viser til
- at sanning oppstår når språket samsvarar med røynda
- at feil oppstår når språket bryt med det som er

Referanse er såleis språket sitt ontologiske anker.

5. Omgrep og definisjonar

Omgrep er språklege uttrykk for det som er forstått. Dei gjer det mogleg å ordna erfaring og systematisera kunnskap. Gjennom definisjonar vert omgrepa presiserte og avgrensa.

Ein definisjon har til oppgåve å klargjera meininga til eit omgrep ved å visa til det det står for. Han skal ikkje skapa røynda, men skildra henne.

Gode definisjonar er:

- presise
- konsistente
- forankra i det som er

Gjennom definisjonar vert språk og erkjenning førte nærare samsvar.

6. Språket sin integritet

Språket sin integritet ligg i samsvaret mellom ord og røynd. Når språket er sant, openberrar det. Når det er falskt, tilslører det.

Integritet i språk inneber:

- å namngje det som er

- å skilja mellom det som er og det som ikkje er
- å halda samsvar mellom tanke, ord og røynd

Språk utan integritet bryt sambandet mellom mennesket og røynda. Språk med integritet styrkjer erkjenninga og gjer sanning mogleg å dela.

7. Sanning som språkleg samsvar

Sanning vert uttrykt gjennom språk. Ei utsegn er sann når ho samsvarar med det ho viser til. Ho er usann når ho ikkje gjer det.

Dette inneber:

- at språket ber kunnskap vidare
- at erkjenning krev presise uttrykk
- at sanning vert stadfesta gjennom samsvar mellom ord og røynd

Språket er difor ikkje berre eit uttrykk for kunnskap, men eit vilkår for deling av kunnskap.

8. Språk og meining

Meining oppstår i møtet mellom ord, erkjenning og røynd. Ho er ikkje eit produkt av språk åleine, men av samspelet mellom det som er, det som vert forstått, og det som vert uttrykt.

Meining kan difor definerast slik:

Meining er den forståinga som oppstår når eit språkleg uttrykk står i eit avklart forhold til det som er.

Dette gjeld òg når språket talar om det som ikkje er, det som kan vere, eller det som berre kan gripast strukturelt. Meininga vert då ikkje laus frå røynda, men avhengig av korleis uttrykket står i forhold til henne.

9. Samandrag

Følgjande grunnsetningar samanfattar denne delen:

1. Språket uttrykkjer erkjenning av det som er.
2. Logos ordnar tanke og språk.

3. Namngjeving identifiserer og avgrensar røynda for erkjenning.
4. Referanse bind språklege uttrykk til det dei viser til.
5. Omgrep strukturerer kunnskap.
6. Definisjonar klargjer meining.
7. Språket sin integritet ligg i samsvar med røynda.
8. Sanning er samsvar mellom ord og det som er.
9. Meining oppstår når språk står i eit avklart forhold til røynda.

10. Overgang

Med språket forankra i røynda, vender verket seg no mot mennesket som erkjenner, talar og handlar.

MENNESKET (ANTROPOLOGI)

MEDVIT OG ERFARING

1. Innleiing

Med røynda, kunnskapen og språket klargjorde, vender verket seg mot den som erkjenner, talar og handlar: mennesket. Antropologien undersøker mennesket si stilling i røynda og klargjer vilkåra for medvit, erfaring, identitet, handling og ansvar.

Mennesket står ikkje utanfor verda, men i henne. Det er både del av røynda og i stand til å erkjenne henne. Dermed er mennesket ikkje berre eit objekt i verda, men eit subjekt som forstår og handlar.

2. Mennesket som verande

Mennesket er eit verande vesen – ein del av det som er. Det deler sin ontologiske grunn med alt anna som finst, men utmerkjer seg ved evna til medvit, sjølvrefleksjon og erkjenning.

Dette inneber:

- at mennesket eksisterer i røynda
- at det kan erkjenne røynda
- at det kan forstå si eiga stilling i henne

Mennesket er difor både verande og erkjenner – både del av verda og medvit om henne.

3. Medvit

Medvit er evna til å vera merksam på det som er. Gjennom medvitet vert røynda tilgjengeleg for erkjenning. Medvitet omfattar både medvit om verda og medvit om ein sjølv.

Medvitet har tre grunnleggjande dimensjonar:

- 1. Merksemd** – evna til å leggja merke til det som er.
- 2. Refleksjon** – evna til å forstå og tolka det som vert erfart.
- 3. Sjølvmedvit** – evna til å erkjenne seg sjølv som den som erkjenner.

Gjennom desse vert mennesket i stand til å orientera seg i røynda.

4. Erfaring

Erfaring er møtet mellom mennesket og det som er. Ho oppstår når medvitnet står i kontakt med røynda. Erfaringa er difor grunnlaget for kunnskap, forståing og handling.

Erfaring kan vere:

- sansande – gjennom syn, høyrsel, berøring, lukt og smak
- indre – gjennom tankar, kjensler og refleksjon
- handlande – gjennom praktisk deltaking i verda

All erkjenning tek til i erfaring, og utan erfaring finst det ingen kunnskap.

5. Identitet

Identitet er erkjenninga av kven ein er. Ho oppstår gjennom kontinuiteten i medvitnet og erfaringa over tid. Mennesket kjenner seg sjølv som det same gjennom endring, og denne kontinuiteten gjer ansvar og handling mogleg.

Identiteten er:

- forankra i eksistensen
- forma av erfaringa
- stadfesta gjennom handling

Mennesket er difor ikkje berre noko som er, men nokon som er.

6. Vilje og handling

Mennesket er ikkje berre ein erkjenner, men òg ein aktør. Gjennom viljen tek det avgjerder og handlar i røynda. Handling er den konkrete verkeleggjinga av erkjenning.

Viljen gjer det mogleg å:

- velja mellom alternativ
- handla i samsvar med innsikt
- ta ansvar for konsekvensane

Handling bind saman erkjenning og røynd, og gjer mennesket til ein deltakar i verda.

7. Fridom og ansvar

Fridom er evna til å handla i samsvar med erkjenninga av det som er. Ho er ikkje fråvær av grenser, men orientering innanfor røynda sine vilkår.

Med fridom følgjer ansvar. Ansvar oppstår når mennesket erkjenner at det står bak sine egne handlingar. Å vera ansvarleg er å stå til rette for det ein seier og gjer.

Dermed heng fridom og ansvar uløyseleg saman.

8. Integritet

Integritet er samsvar mellom veremåte, erkjenning, språk og handling. Ho uttrykkjer mennesket si truverd og forankring i røynda.

Integritet inneber:

- å erkjenna det som er
- å tala sant om det som er
- å handla i samsvar med det som er

Der integritet finst, er det samanheng. Der ho manglar, oppstår splitting, avvik og forvirring.

9. Mennesket si stilling i røynda

Mennesket kan samanfattast som:

- eit verande vesen
- eit medvitande subjekt
- ein erkjenner av røynda
- ein talar gjennom språk
- ein aktør gjennom handling

Det står i røynda, erkjenner henne og verkar innanfor henne.

10. Antropologisk samandrag

Følgjande grunnsetningar samanfattar denne delen:

1. Mennesket er ein del av røynda.

2. Det er både verande og erkjenner.
3. Medvit gjer erkjenning mogleg.
4. Erfaring er grunnlaget for kunnskap.
5. Sjølvmedvit gjev identitet.
6. Viljen gjer handling mogleg.
7. Fridom inneber ansvar.
8. Integritet er samsvar mellom veremåte, ord og handling.
9. Mennesket verkar i røynda og ber ansvar for sine handlingar.
10. Erkjenning, språk og handling finn si eining i mennesket.

11. Overgang

Med mennesket klargjort som verande, erkjennande, talande og handlande, kan verket samla innsiktene i eit formalisert system.

SYSTEMET (FORMALISERING)

§ – Om grunnlag og sirkularitet

Dette verket etablerer ikkje sitt grunnlag gjennom eit system som viser til seg sjølv.

Det tek til i det som allereie er tilfelle, og som ikkje kan omgåast.

Det som vert presentert som grunnlag, er ikkje gyldig fordi systemet seier det, men fordi det er naudsynt for at noko i det heile kan seiast, tenkjast eller avvisast.

Dersom dette vert avvist, fell ikkje berre systemet, men òg grunnlaget for avvisinga.

Dette er ikkje ein sirkulær struktur, men ein grensemarkør. Det peikar på det som ikkje kan nektast utan at nektinga sjølv misser grunn.

Dette gjeld ikkje berre vilkår for tanke, men vilkår for at noko i det heile kan vere. Grunnlaget står difor ikkje i tanken, men i røynda.

§ – Om kritikken sine vilkår

Kritikk av systemet må kunna formulerast utan å bryta vilkåra for formulering.

Dersom ein kritikk nektar at noko er, samstundes som han sjølv vert formulert som noko, fell han.

Dersom ein kritikk nektar tilgang til det som er, samstundes som han krev å gjelda, bryt han saman.

Dersom ein kritikk nektar referanse, samstundes som han må visa til noko for å uttrykkja seg, opphevar han sitt eige grunnlag.

Kritikk er difor ikkje avvist, men avgrensa av dei vilkåra som gjer han mogleg.

§ – Om kritikk og grense

Dette verket står ikkje utanfor kritikk. Tvert imot er det formulert slik at det må kunna prøvast, utfordrast og eventuelt falla.

Kritikk kan rettast mot verket på fleire nivå:

- mot utgangspunktet
- mot tilgangen til røynda
- mot forholdet mellom språk og røynd
- mot overgangen frå erkjenning til praksis

Slike innvendingar er ikkje framande for verket, men ein del av prøvinga det sjølv krev.

Det avgjerande er ikkje om kritikk finst, men om kritikken kan halda utan å føresetja det han prøver å avvisa.

Dersom ein kritikk føreset at noko er, samstundes som han nektar dette, bryt han saman.

Dersom ein kritikk krev språk med referanse, samstundes som han nektar referanse, fell han.

Dersom ein kritikk krev tilgang til det som er for å avvisa tilgang, opphevar han seg sjølv.

Grensa for kritikk går difor ikkje ved det som kan seiast, men ved det som kan haldast utan sjølvmotseiing.

Verket står ikkje fordi det er utan motstand, men fordi motstanden sjølv må stå i det same som han angrip.

AKSIOM OG LOVER

1. Innleiing

Med røynda, kunnskapen, språket og mennesket klargjorde, samlar verket innsiktene i ein formalisert struktur.

Formaliseringa har som mål å gjera verket klart, konsistent og etterprøvbart. Ho samanfattar det som er utleidd, og presenterer det i systematisk form. Systemet innfører ikkje nye premissar, men presiserer og konsoliderer det som allereie er etablert.

2. Aksiomet sin natur

Eit aksiom er eit grunnleggjande prinsipp som ikkje vert avleidd frå noko anna, men som ligg til grunn for all vidare forståing. Det er ikkje ein vilkårleg påstand, men ei erkjenning som er uunngåeleg for tanke, språk og erfaring.

Eit gyldig aksiom er:

- sjølvinnlysande i si tyding
- uomgjengeleg i si funksjon
- universelt i si rekkevidd

Aksioma i dette verket vert ikkje postulerte, men erkjende som vilkår.

3. Grunnleggjande aksiom

Aksiom I – Verets aksiom

Noko er.

Dette aksiomet stadfestar eksistensen av røynda og er føresetnaden for all erkjenning. Utan dette kan ingenting seiast, tenkjast eller erkjennast.

Aksiom II – Identitetens aksiom

Det som er, er.

Kvart verande er identisk med seg sjølv. Dette prinsippet gjer erkjenning og språk mogleg.

Aksiom III – Ikkje-motseiingas aksiom

Det som er, kan ikkje samstundes ikkje vere i same tyding.

Dette aksiomet sikrar logisk konsistens og gjer skiljet mellom sanning og feil mogleg.

Aksiom IV – Nærværsaksiomet

Det som kan kjennast, må vere til stades.

Kunnskap føreset nærvær og er forankra i erfaring.

Aksiom V – Referanseaksiomet

Ei utsegn har meining berre i den grad ho viser til det som er.

Dette aksiomet knyter språk til røynda og sikrar språket si forankring.

4. Lova si natur

Ei lov er eit prinsipp utleidd frå aksioma. Medan aksioma etablerer grunnlaget, uttrykkjer lovene dei naudsynte konsekvensane av dette grunnlaget.

Lovene er:

- allmenne i si gyldigheit
- naudsynte i si tyding
- konsistente med aksioma

5. Grunnleggjande lover

Lov I – Lova om veret

Det som er, er. Det som ikkje er, er ikkje.

Dette er systemet sitt formelle uttrykk for det ontologiske grunnlaget.

Lov II – Lova om nærvær

Berre det som er til stades, kan kjennast.

All kunnskap spring ut av møte med røynda.

Lov III – Lova om grunn

Røynda er grunnlaget for alle framstillingar.

Alt som vert tenkt, sagt eller førestilt, føreset det som er.

Lov IV – Lova om samsvar

Sanning er samsvar mellom erkjenning, språk og røynd.

Dette prinsippet bind saman ontologi, epistemologi og språk.

Lov V – Lova om integritet

Samsvar mellom veremåte, ord og handling skapar heilskap.

Integritet uttrykkjer mennesket si forankring i røynda.

Lov VI – Lova om kontinuitet

Det som er, er del av ein samanhengande røynd.

Mangfaldet i verda føreset ein underliggjande einskap.

6. Systemet sin struktur

Samanhengen mellom aksiom, lover, definisjonar og prinsipp kan framstillast slik:

Aksiom

Funksjon: grunnlag.

Innhald: fastset det som er.

Lover

Funksjon: konsekvens.

Innhald: uttrykkjer naudsynte konsekvensar.

Definisjonar

Funksjon: presisering.

Innhald: klargjer tyding.

Prinsipp

Funksjon: bruk.

Innhald: rettleiing for tanke og handling.

Systemet er lukka i si form og ope i si etterprøving.

7. Definisjonar

For å sikra presisjon vert følgjande omgrep fastsette:

- **Røynd:** det som er.
- **Veret:** eksistensen til det som er.
- **Kunnskap:** erkjenning av det som er.
- **Sanning:** samsvar med røynda.
- **Feil:** avvik frå det som er.
- **Språk:** uttrykk for erkjenning.
- **Mennesket:** den erkjennande og handlande i røynda.
- **Integritet:** samsvar mellom veremåte, ord og handling.

8. Systematisk samandrag

Aksiom

1. Noko er.
2. Det som er, er.
3. Det som er, kan ikkje samstundes ikkje vere i same tyding.
4. Det som kan kjennast, må vere til stades.
5. Språk har meining gjennom referanse til røynda.

Lover

1. Lova om veret.
2. Lova om nærvær.
3. Lova om grunn.
4. Lova om samsvar.
5. Lova om integritet.

6. Lova om kontinuitet.

9. Overgang

Med systemet formalisert, vender verket seg no mot praksis: verkeleggjeringa av erkjenninga.

PRAKSIS (ETIKK OG METODE)

METODE OG ETISK HANDLING

1. Innleiing

Med systemet formalisert, vender verket seg mot praksis: verkeleggjeringa av erkjenninga.

Praksis er ikkje eit tillegg til teorien, men den naturlege fullføringa av teorien. Der teori klargjer det som er, vert innsikta prøvd og stadfesta gjennom handling. Dermed vert erkjenning levd, ikkje berre forstått.

2. Praksisen sin natur

Praksis er handling i samsvar med det som er. Ho oppstår når erkjenning, språk og vilje verkar i eining. Gjennom praksis vert røynda ikkje skapt, men møtt, stadfesta og handla i.

Praksis inneber:

- å erkjenna det som er
- å tala sant om det som er
- å handla i samsvar med det som er

Slik bind praksis saman ontologi, epistemologi, språk og etikk.

3. Metode

Metoden i dette verket er ei systematisk tilnærming til røynda. Han gjev retningsliner for korleis ein kan søkja sanning, prøva framstillingar og oppretthalda samsvar med det som er.

Metoden byggjer på følgjande prinsipp:

1. **Nærvær** – å møta røynda slik ho framtrer.
2. **Klarleik** – å erkjenna utan unødig forvrenging.
3. **Referanse** – å forankra språk i det som er.
4. **Korrigering** – å retta feil i lys av røynda.
5. **Samanheng** – å sikra samsvar mellom erkjenning, ord og handling.

Desse prinsippa utgjer ei praktisk rettleiing for sann erkjenning og ansvarleg handling.

4. Den etiske dimensjonen

Etikken spring ikkje ut av påbod åleine, men av samsvar med røynda. Ho er uttrykket for integritet i handling. Å handla etisk er å handla i samsvar med det som er, så langt det er erkjent og kan prøvast.

Etikk kan difor forståast som:

- erkjenning i handling
- sanning i praksis
- integritet i livet

Etisk handling er ikkje grunnlagd i ytre autoritet, men i erkjenning, ansvar og korrigering.

Det som her vert formulert som handling, er ikkje eit blindt påbod, men ei skildring av kva som følger når erkjenning og røynd skal stå i samsvar. Brot på dette er mogleg, men fører til avvik som krev korrigering.

5. Integritet

Integritet er samsvar mellom veremåte, erkjenning, språk og handling. Ho er kjernen i etisk praksis og uttrykkjer mennesket si truverd.

Integritet inneber:

- å stå i samsvar med røynda
- å tala sant
- å handla i tråd med erkjenninga

Der integritet finst, oppstår heilskap. Der ho manglar, oppstår splitting, avvik og forvirring.

6. Sanning i handling

Sanning er ikkje berre noko som kan seiast. Ho kan òg levast. Ei sann handling er ei handling som samsvarar med røynda og med erkjenninga av henne.

Dette inneber:

- at kunnskap krev ansvar
- at erkjenning forpliktar

- at handling prøver og stadfestar sanning

Slik vert sanninga synleg i livet.

7. Korrigering og vekst

Praksis er ikkje ufeilbarleg. Ho krev openheit for retting og utvikling. Korrigering er difor eit grunnleggjande prinsipp i etisk liv.

Korrigering inneber:

- å erkjenna feil
- å retta dei i lys av røynda
- å streva etter større samsvar med det som er

Gjennom korrigering vert mennesket i stand til å veksa i forståing, ansvar og integritet.

8. Bruksområde

Praksis gjeld alle område der mennesket erkjenner, talar og handlar. Ho kjem til uttrykk i:

- **vitskap** – gjennom søking etter sanning
- **utdanning** – gjennom danning og erkjenning
- **kunst** – gjennom framstilling av røynda
- **samfunn** – gjennom rettferd og ansvar
- **dagleg liv** – gjennom ærlegdom og integritet

Slik vert innsiktene i verket brukbare på tvers av menneskeleg liv.

9. Praktisk samandrag

Følgjande grunnsetningar samanfatar denne delen:

1. Praksis er erkjenning verkeleggjord i handling.
2. Metoden byggjer på nærvær, klarleik, referanse, korrigering og samanheng.
3. Etikk er handling i samsvar med røynda.
4. Integritet er eining mellom veremåte, ord og handling.

5. Sanning kan levast like fullt som ho kan seiast.
6. Korrigering er vilkåret for vekst.
7. Kunnskap fører med seg ansvar.
8. Å erkjenne det som er, er samstundes å stå ansvarleg for korleis ein handlar i møte med det.
9. Erkjenning finn si fullføring i praksis.
10. Rett handling stadfestar samsvar med det som er.
11. Livet er den endelege prøvesteinen for sanning.

10. Overgang

Med praksis klargjord som verkeleggjering av erkjenning, kan verket samlast i ei grunnframstilling.

CANON (GRUNNFRAMSTILLING)

Innleiing

Canon er verket sitt samanfatta uttrykk. Her vert dei grunnleggjande innsiktene samla, presiserte og stilte fram i ei konsentrert form.

Denne delen innfører ikkje nye prinsipp. Han samlar det som allereie er etablert gjennom verket, og fungerer som referansepunkt for forståing, undervisning og bruk.

Formålet er klarleik, konsistens og heilskap.

I. Aksiom

Aksiom I – Verets aksiom

Noko er.

Dette er føresetnaden for all erkjenning, tanke og språk.

Aksiom II – Identitetens aksiom

Det som er, er.

Kvart verande er identisk med seg sjølv.

Aksiom III – Ikkje-motseiingas aksiom

Det som er, kan ikkje samstundes ikkje vere i same tyding.

Dette sikrar logisk konsistens.

Aksiom IV – Nærværsaksiomet

Det som kan kjennast, må vere til stades.

Kunnskap føreset nærvær.

Aksiom V – Referanseaksiomet

Ei utsegn har meining berre i den grad ho viser til det som er.

Språket er forankra i røynda.

II. Lover

Lov I – Lova om veret

Det som er, er. Det som ikkje er, er ikkje.

Dette er grunnlaget for ontologi og logikk.

Lov II – Lova om nærvær

Berre det som er til stades, kan kjennast.

Dette er grunnlaget for epistemologi.

Lov III – Lova om grunn

Røynda er grunnlaget for alle framstillingar.

Alt føreset det som er.

Lov IV – Lova om samsvar

Sanning er samsvar mellom erkjening, språk og røynd.

Dette er grunnlaget for sanning.

Lov V – Lova om integritet

Samsvar mellom veremåte, ord og handling skapar heilskap.

Dette er grunnlaget for etisk praksis.

Lov VI – Lova om kontinuitet

Det som er, er del av ein samanhengande røynd.

Dette er grunnlaget for einskap og forståing.

III. Definisjonar

Røynd

Det som er.

Veret

Eksistensen til det som er.

Kunnskap

Erkjenning av det som er.

Sanning

Samsvar med røynda.

Feil

Avvik frå det som er.

Språk

Uttrykk for erkjenning.

Referanse

Sambandet mellom språkleg uttrykk og det uttrykket viser til.

Meining

Forståing som oppstår når språk står i eit avklart forhold til det som er.

Mennesket

Den erkjennande og handlande i røynda.

Integritet

Samsvar mellom veremåte, ord og handling.

Praksis

Erkjenning verkeleggjord i handling.

Etikk

Handling i samsvar med røynda.

Metode

Systematisk søking etter sanning.

Logos

Den ordnande strukturen i tanke og språk.

IV. Prinsipp

1. Alt som er, er.
2. Alt som kan kjennast, må vere til stades.

3. Alt som vert sagt, må stå i forhold til det som er.
4. Alt som er sant, samsvarar med røynda.
5. Alt som er feil, avvik frå røynda.
6. Alt som vert erkjent, kan korrigerast.
7. Alt som vert sagt og gjort, ber ansvar.
8. Alt som er heilt, står i samsvar med det som er.

V. Hierarki av samanheng

Ontologi

Funksjon: grunnlag.

Innhald: det som er.

Epistemologi

Funksjon: erkjenning.

Innhald: kunnskap om det som er.

Språk

Funksjon: uttrykk.

Innhald: formidling av erkjenning.

Antropologi

Funksjon: subjekt.

Innhald: den erkjennande og handlande.

System

Funksjon: struktur.

Innhald: aksiom og lover.

Praksis

Funksjon: verkeleggjering.

Innhald: etikk og metode.

VI. Samandrag

Canon kan samanfattast i følgjande setningar:

- Røynda er.
- Kunnskap er erkjenning av røynda.
- Språk uttrykkjer det som er.
- Mennesket erkjenner, talar og handlar i røynda.
- Sanning er samsvar med det som er.
- Integritet er eining mellom veremåte, ord og handling.
- Praksis stadfestar erkjenninga.
- Systemet samlar det som held.

VII. Avsluttande formulering

Canon vert samanfatta i ei endeleg stadfesting:

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Det som held, står.

Overgang

Med grunnframstillinga samla, kan verket førast vidare til si minste operative form.

OPERATIV KJERNE (MINSTE FORM)

Aksiom

Noko er.

Lover

Desse lovene er ei operativ samanfating av lovstrukturen i verket.

Lov I – Nærvær

Berre det som er til stades, kan kjennast.

Lov II – Grunn

Røynda er grunnlaget for alle framstillingar.

Lov III – Samsvar

Sanning er samsvar mellom erkjening, språk og røynd.

Lov IV – Integritet

Samsvar mellom veremåte, ord og handling skapar heilskap.

Praksis

Erkjenn det som er.

Tal sant om det som er.

Handla i samsvar med det som er.

Dette er ikkje påbod, men følgjer av samsvar med røynda.

Der dette vert brote, oppstår avvik.

Korrigerering

Der avvik oppstår, krev samsvar korrigerering i lys av røynda.

EPILOG (SAMLING)

§ – Om prøving og motsegn

Dette verket står ikkje utanfor prøving.

Det kan avvisast dersom det kan visast at:

- noko kan seiast utan at det føreset at noko er
- ei utsegn kan ha meining utan forhold til røynda
- noko kan vere kjent utan tilgang til det som er
- sanning ikkje krev samsvar med det som er

Desse vilkåra er ikkje vilkår som kan vurderast utanfrå systemet som om dei sjølve stod utan grunn. Dei peikar på grenser der sjølve moglegheita for utsegn, erkjenning og meining vert sett på spel.

Å visa at ei utsegn kan ha meining utan forhold til røynda, krev sjølv ei meningsfull utsegn.

Å visa at noko kan kjennast utan tilgang til det som er, krev sjølv ein tilgang.

Prøvinga er difor ikkje ekstern i tydinga lausriven frå grunnlaget, men strukturell. Ho ligg i om det er mogleg å halda ei motsegn utan å bryta vilkåra for å halda henne.

Dersom eitt av desse vilkåra held mot verket, fell verket.

Dersom dei ikkje held, står det.

§ – Døme på prøving

For at prøvinga ikkje skal vere abstrakt, kan ho klargjerast gjennom døme.

Dersom nokon kan visa (1) ei utsegn som har meining, men som ikkje på nokon måte står i forhold til røynda, eller (2) kunnskap som kan stadfestast utan at noko er tilgjengeleg for erkjenning, ville dette vere eit motdøme som kan fella verket.

Tilsvarande: dersom ein påstand kan oppretthaldast uavhengig av all mogleg erfaring, måling eller korrigering, er han ikkje forankra i det som er, og fell utanfor kunnskap.

Prøvinga skjer difor ikkje utanfor livet, men i møte med det som er.

Ei samling av det som er framlagt

Dette verket tok til i den enklaste og mest grunnleggjande erkjenninga: at noko er. Frå denne innsikta har det utvikla seg eit heilskapleg system som strekkjer seg frå ontologi til praksis – frå det som er, til det som vert levd.

Røynda vart etablert som grunn.

Kunnskapen vart forstått som erkjenning av det som er.

Språket vart klargjort som uttrykk for sanning.

Mennesket vart forstått som den som erkjenner, talar og handlar.

Systemet vart formalisert gjennom aksiom og lover.

Praksisen vart stadfesta som levd samsvar med røynda.

Til saman utgjer desse delane ein samanhengande struktur, forankra i det som er.

Verket sin karakter

Dette verket er skriva frå første prinsipp. Det står åleine og krev ingen ytre autoritet. Det har ikkje som mål å påtvinga overtving, men å klargjera det som er.

Det er:

- deskriptivt i si framstilling
- systematisk i si oppbygging
- ope for prøving i møte med røynda

Det søker ikkje å skapa røynda, men å skildra henne. Dersom det held, er det fordi det samsvarar med det som er.

Sanning og etterprøving

Sanninga i dette verket kviler ikkje på tru eller autoritet, men på samsvar med røynda. Alt som er framlagt, står opent for gransking, prøving og korrigerering.

Om det held, står det.

Om det ikkje held, fell det.

Dette er ikkje ei avgrensing, men ei stadfesting av verket sin integritet.

Mennesket si oppgåve

Mennesket er ikkje berre lesar av dette verket, men deltakar i det som vert skildra. Gjennom erkjenning, språk og handling vert innsiktene verkeleggjorde i livet.

Å erkjenna er å sjå.

Å tala sant er å stadfesta.

Å handla rett er å leva i samsvar med det som er.

Slik vert sanninga ikkje berre forstått, men levd.

Ei opning mot framtida

Sjølv om verket er avslutta som framstilling, er ikkje erkjenninga avslutta. Røynda held fram, og søkinga etter klarleik tek ikkje slutt.

Dette verket er difor ikkje eit endepunkt, men eit grunnlag.

Det opnar for vidare undersøking, refleksjon og bruk. Alt som vert lagt fram her, kan prøvast i møte med det som er.

Ei endeleg stadfesting

Som ei samanfatting av heilskapen vert verket avslutta med følgjande formulering:

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Det som held, står.

Her finn verket si byrjing og si fullføring.

Avsluttande ord

Dette grunnverket er framlagt som ei sjølvstendig erkjenning, ført fram frå første prinsipp og fullført i praksis. Det står som ei samla framstilling av forholdet mellom røynd, erkjenning, språk og handling.

Det står åleine.

Det står i røynda.

Det står dersom det held.

APPENDIX I – GLOSSARIUM

Dette ordregisteret samlar sentrale omgrep slik dei vert nytta i verket. Definisjonane er interne og skal lesast i samsvar med hovudframstillinga.

Avgrensing

Skiljet som viser kvar noko gjeld, og kvar det ikkje gjeld.

Avvik

Brot mellom framstilling og det som er.

Erkjenning

Klargjord forståing av det som er.

Erfaring

Møte med det som er.

Feil

Avvik frå det som er.

Framstilling

Det som vert sett, sagt, tenkt eller uttrykt om det som er.

Grunn

Det som noko kviler på og vert ført attende til.

Integritet

Samsvar mellom veremåte, erkjenning, språk og handling.

Korrigerbarheit

Moglegheita for at ei framstilling kan prøvast og rettast i møte med røynda.

Korrigering

Retting av avvik i lys av det som er.

Kunnskap

Erkjenning av det som er.

Logos

Den ordnande strukturen i tanke og språk.

Meining

Forståing som oppstår når språk står i eit avklart forhold til det som er.

Mennesket

Den erkjennande, talande og handlande i røynda.

Motsegn

Ei innvending som prøver om noko held.

Nærvær

Tilgang til det som er, direkte, mediert eller utleidd.

Ontologi

Læra om det som er.

Praksis

Erkjenning verkeleggjord i handling.

Referanse

Sambandet mellom språkleg uttrykk og det uttrykket viser til.

Røynd

Det som er.

Samanheng

Forholdet som gjer at noko står i samband med noko anna.

Samsvar

Å vera i tråd med det som er.

Sanning

Samsvar med røynda.

Sporbarheit

Moglegheit for å føra ei framstilling attende til det som er.

Språk

Uttrykk for erkjenning.

Tilgang

Moglegheit for nærvær.

Utsegn

Språkleg framstilling om noko.

Usanning

Avvik frå det som er.

Veret

Eksistensen til det som er.

APPENDIX II – AKSIOMATISK OVERSYN

Dette appendixet samlar aksioma i konsentrert form.

Aksiom I – Verets aksiom

Noko er.

Aksiom II – Identitetens aksiom

Det som er, er.

Aksiom III – Ikkje-motseiingas aksiom

Det som er, kan ikkje samstundes ikkje vere i same tyding.

Aksiom IV – Nærværsaksiomet

Det som kan kjennast, må vere til stades.

Aksiom V – Referanseaksiomet

Ei utsegn har mening berre i den grad ho viser til det som er.

APPENDIX III – SYSTEMET SINE LOVER

Dette appendixet samlar lovene i konsentrert form.

Lov I – Lova om veret

Det som er, er. Det som ikkje er, er ikkje.

Lov II – Lova om nærvær

Berre det som er til stades, kan kjennast.

Lov III – Lova om grunn

Røynda er grunnlaget for alle framstillingar.

Lov IV – Lova om samsvar

Sanning er samsvar mellom erkjenning, språk og røynd.

Lov V – Lova om integritet

Samsvar mellom veremåte, ord og handling skapar heilskap.

Lov VI – Lova om kontinuitet

Det som er, er del av ein samanhengande røynd.

APPENDIX IV – METODISK OVERSYN

Den presensielle metoden

Metoden i verket kan samanfattast i fem ledd:

1. **Nærvær** – å møta røynda slik ho framtrer.
2. **Klarleik** – å erkjenna utan unødig forvrenging.
3. **Referanse** – å forankra språk i det som er.
4. **Korrigering** – å retta feil i lys av røynda.
5. **Samanheng** – å sikra samsvar mellom erkjenning, ord og handling.

Metoden søker ikkje å påføra røynda ei ytre form, men å føra erkjenning, språk og handling attende til det som er.

APPENDIX V – SYSTEMATISK DIAGRAM

Hierarki av sammenheng

Ontologi

Funksjon: grunnlag.

Innhald: det som er.

Epistemologi

Funksjon: erkjenning.

Innhald: kunnskap om det som er.

Språk

Funksjon: uttrykk.

Innhald: formidling av erkjenning.

Antropologi

Funksjon: subjekt.

Innhald: den erkjennande, talande og handlande.

System

Funksjon: struktur.

Innhald: aksiom og lover.

Praksis

Funksjon: verkeleggjering.

Innhald: etikk og metode.

Rørsla kan samanfattast slik:

Røynd → kunnskap → språk → menneske → system → praksis

APPENDIX VI – BIBLIOGRAFISK TILVISING

Føreslått sitering etter APA 7

Vikesland, M. A. A. (2026). *DET SOM ER : Eit sjølvstendig filosofisk grunnverk*. Vikesland Press.

Føreslått sitering etter Chicago-stil:

Vikesland, Martin Andreas Aasen. *DET SOM ER : Eit sjølvstendig filosofisk grunnverk*. Vik i Sogn: Vikesland Press, 2026.

Utgåve

Første autoriserte utgåve.

APPENDIX VII – LATINSKE OG GRESKE OMGREP

Dette appendixet samlar nokre klassiske omgrep som kan kasta lys over terminologien i verket. Dei fungerer ikkje som autoritetsgrunnlag, men som språklege orienteringspunkt.

Ens

Verande.

Esse

Å vere.

Veritas

Sanning.

Logos

Ord, tale, fornuft eller ordnande struktur.

Ontologia

Læra om veret.

Epistēmē

Kunnskap.

Axioma

Grunnsetning eller aksiom.

Praxis

Handling eller praksis.

Ethos

Vane, karakter eller etisk form.

APPENDIX VIII – OM MOTSEGN, PRØVING OG GRENSEVILKÅR

Denne delen klargjer korleis verket kan prøvast, og kvar grensene for prøvinga ligg.

Føremålet er ikkje å skjerma verket mot kritikk, men å halda kritikken retta mot det som er. Verket krev ikkje tilslutning. Det krev prøving.

Om opningsprinsippet

Verket er ope for prøving.

Det krev ikkje tilslutning, men etterprøving i møte med det som er.

Gyldigheit vert avgjord av om det held.

Det som ikkje kan prøvast, kan heller ikkje stadfestast.

Det som held, står. Det som ikkje held, fell.

Om nivå av naudsyn

Påstandar må skiljast etter nivå:

- logisk
- erkjenningsmessig
- ontologisk

Desse er ikkje like.

Det logiske føreset det erkjenningsmessige.

Det erkjenningsmessige føreset det ontologiske.

Det ontologiske føreset ingenting.

Forveksling av nivå fører til feil.

Om nærvær

All prøving føreset nærvær.

Det som vert hevda, må vere tilgjengeleg i røynda, direkte, mediert eller utleidd.

Utan slik tilgang finst det ikkje grunnlag for vurdering.

Det som ikkje på nokon måte kan møtast, sporast eller førast attende til røynda, kan ikkje prøvast som kunnskap.

Om korrigerbarheit

Ei framstilling er gyldig berre i den grad ho kan prøvast og korrigerast.

Dersom ingen utfall kan visa at ho er feil, er ho lukka.

Det som er lukka, kan ikkje stadfestast som kunnskap.

Korrigerbarheit er vilkåret for at erkjenning kan rettast i møte med røynda.

Om referanse og meining

Ei utsegn må stå i eit avklart forhold til noko.

Meining oppstår i forhold til det som er, det som ikkje er, det som kan vere, eller strukturar som kan førast attende til røynda.

Utan referanse vert utsegner tomme eller lausrivne.

Det som ikkje på nokon måte viser til noko, seier ingenting.

Om sirkularitet

Systemet kviler ikkje på seg sjølv.

Det tek utgangspunkt i det som ikkje kan omgåast: at noko er.

Dette er ikkje ein slutning, men eit vilkår.

Sirkularitet oppstår når grunnlaget vert avleidd frå systemet sjølv.

Det vert ikkje gjort her.

Verket byrjar ikkje med systemet. Det byrjar med det som er.

Om einskap og kontinuitet

Røynda er samanhengande.

Mangfaldet føreset einskap.

Kontinuitet gjer erfaring, erkjenning og språk mogleg.

Utan kontinuitet ville ikkje noko kunna stå i forhold til noko anna.

Brot i kontinuitet bryt forståinga.

Om mennesket

Mennesket er i røynda.

Det erkjenner, talar og handlar innanfor henne.

All vurdering skjer frå denne stillinga.

Dette opphevar ikkje sanning, men plasserer ansvar.

Mennesket er ikkje målestokken for røynda, men den som må stå ansvarleg for korleis røynda vert erkjend, uttrykt og handla i.

Om etikk

Etikk er ikkje eit ytre tillegg til erkjenninga.

Etikk oppstår der erkjenning, språk og handling skal stå i samsvar med røynda.

Handling kan avvika frå det som er.

Difor krev praksis korrigerering.

Integritet er samsvar mellom veremåte, ord og handling.

Om lukking og openheit

Verket er lukka i si form, men ope i si prøving.

At det er lukka i si form, tyder at det har ein indre struktur.

At det er ope i si prøving, tyder at det kan utfordrast i møte med røynda.

Eit system som ikkje kan prøvast, er lukka på feil måte.

Eit system som kan prøvast, kan halda eller falla.

Om feil og samanbrot

Feil oppstår når framstilling avvik frå det som er.

Samanbrot oppstår når eit system ikkje lenger kan halda saman sine eigne vilkår.

Dersom dette verket kan visast å bryta med det som er, fell det.

Dersom det berre kan avvisast ved å føresetja det det sjølv seier, står det.

Endeleg grense

Grensa for verket ligg ved det som er.

Det kan ikkje gjelda utover røynda.

Det kan ikkje stadfesta det som ikkje kan prøvast.

Det kan ikkje gjera seg sjølv sant.

Det held berre dersom det held i møte med det som er.

Difor er den endelege grensa òg den første:

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

APPENDIX IX – MOTSEGNSDOSSIER (KRITISK PRØVING AV VERKET)

Innleiing

Dette dossieret er utarbeidd for å prøva verket *DET SOM ER* som del av den endelege ferdigstillinga.

Føremålet er å formulera sterke motsegner mot verket og svara på dei ut frå det som allereie er framlagt. Dossieret fører ikkje inn nye premissar, men prøver om verket held i møte med sine egne grunnsetningar og med det som er.

Det som vert prøvd, er ikkje smak, meining eller retorisk kraft, men om verket held som grunnframstilling.

Motsegnene tek utgangspunkt i sentrale presspunkt:

- grunnlag
- sirkularitet
- røynd
- nærvær
- referanse og meining
- sanning
- etikk
- openheit og lukking
- sjølvstende og fagleg plassering
- samanbrot

Kvar motsegn vert handsama i følgjande form:

1. Motsegna i sterk form
2. Kva som står på spel
3. Svar frå verket
4. Gjenståande spenning
5. Vurdering
6. Resultat

7. Samandrag

Dersom ei motsegn held, fell det aktuelle punktet i verket.

Dersom ho ikkje held, står punktet, men berre i den grad det framleis kan prøvast.

Dette dossieret er difor ikkje eit forsvar mot kritikk, men ei ordna utsetjing for kritikk.

Motsegn I – Grunnlag / første prinsipp

1. Motsegna i sterk form

Verket tek utgangspunkt i formuleringa:

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Motsegna er at dette ikkje etablerer noko verkeleg grunnlag. Det kan tolkast som ei tautologi, ei språkleg regelsetning eller ei logisk sjølvfølge. Det seier tilsynelatande berre at noko er identisk med seg sjølv.

Dersom dette er rett, fastset ikkje opningsprinsippet noko om røynda sjølv. Det seier berre korleis mennesket må tala eller tenkja for ikkje å motseie seg sjølv.

Utgangspunktet vert då ikkje ontologisk, men språkleg eller logisk.

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, fell verket sitt grunnlag.

Då byggjer verket ikkje på røynda, men på ei formulering om røynda.

Det ville innebera at:

- opningsprinsippet er språkleg, ikkje ontologisk
- verket byrjar med ei setning, ikkje med det som er
- resten av systemet kviler på ein definisjon eller regel
- røynda vert føresett, men ikkje grunngeven

I så fall kan ikkje verket hevda å byrja frå første prinsipp.

3. Svar frå verket

Verket byrjar ikkje med setninga som setning.

Setninga uttrykkjer eit vilkår som alt er i kraft før setninga vert formulert.

Når verket seier

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

er dette ikkje meint som ei språkleg oppfinning. Det er ei stadfesting av det som må vere tilfelle for at noko i det heile kan framtre, seiast, tenkjast eller avvisast.

Setninga skapar ikkje grunnlaget.

Ho viser til grunnlaget.

Det ontologiske kjem før den språklege formuleringa av det. Språket kan berre uttrykkja dette fordi noko allereie er. Dersom ingenting var, ville korkje setninga, tanken, avvisinga eller kritikken kunna finnast.

Motsegna føreset difor det ho prøver å redusera.

For å seia at opningsprinsippet berre er språkleg, må ein sjølv nytta språk som noko som er. Ein må formulera ei utsegn. Ein må stå i eit forhold til det som vert hevda. Ein må føresetja at noko er til stades.

Dermed viser kritikken at den språklege forma ikkje er første grunn.

Det som er, er før det vert sagt.

4. Gjenståande spenning

Motsegna viser likevel eit reelt presspunkt.

Det er mogleg å forveksla formuleringa med grunnlaget. Lesaren kan tru at verket byggjer på ei setning, medan verket eigentleg byggjer på det setninga viser til.

Denne spenninga må haldast synleg.

Verket må difor skilja klart mellom:

- røynda som grunn
- setninga som formulering
- logikken som følgje
- språket som uttrykk

Dersom dette skiljet vert uklart, kan verket lesast som språkleg idealisme eller logisk formalisme.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom verket vert lese som om setninga sjølv er grunnlaget.

Men ho fell dersom setninga vert forstått som ei stadfesting av det som allereie er.

Verket grunngeiv ikkje røynda gjennom språk.

Det viser at språk, tanke og avvising føreset røynda.

6. Resultat

Tautologi som grunnlag: fell.

Språkleg regel som første grunn: fell.

Logisk prinsipp som øvste grunn: fell.

Ontologisk stadfesting: held.

Skiljet mellom grunn og formulering må haldast tydeleg.

7. Samandrag

Motsegna viser at opningsprinsippet kan mistydast som ei tom eller språkleg setning. Verket svarar at setninga ikkje skapar grunnlaget, men viser til det. Det som er, er før det vert sagt. Kritikken kan difor ikkje etablerast utan å føresetja det han prøver å redusera.

Motsegn II – Sirkularitet

1. Motsegna i sterk form

Det vert hevda at verket er sirkulært.

Det tek røynda som grunnlag, definerer sanning som samsvar med røynda, og vurderer deretter seg sjølv etter dette kriteriet.

Slik ser verket ut til å grunnkje seg sjølv gjennom eigne premissar.

Det fastset først kva som tel som grunn, og viser deretter at det sjølv oppfyller denne grunnen.

Motsegna er difor:

«Verket er sjølvstadfestande.»

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, fell kravet om prøving.

Då ville verket berre verka sterkt fordi det har definert vilkåra for si eiga styrke.

Det ville innebera at:

- systemet fastset sine eigne kriterium
- systemet oppfyller sine eigne kriterium
- korrigierbarheit vert illusorisk
- kritikk berre kan skje innanfor ramma systemet sjølv har sett

I så fall ville verket vere lukka på feil måte.

3. Svar frå verket

Verket grunnjev ikkje røynda ved hjelp av systemet.

Det byrjar med det som ikkje kan nektast utan at nektinga sjølv føreset det.

At noko er, er ikkje ein konklusjon inne i systemet. Det er vilkåret for at konklusjonar, system, utsegner og motsegner i det heile kan finnast.

Dette skil grunnlaget frå systemet.

Røynda vert ikkje sann fordi systemet seier det. Systemet kan berre halda dersom det samsvarar med røynda.

Sirkularitet ville oppstå dersom verket sa:

«Røynda er grunn fordi systemet seier at røynda er grunn.»

Men det seier det ikkje.

Det seier:

Systemet må prøvast mot det som er, fordi all erkjenning, språk og kritikk allereie føreset at noko er.

Grunnlaget er difor ikkje eit produkt av systemet. Systemet er eit forsøk på å formulera følgjene av grunnlaget.

4. Gjenståande spenning

Motsegna peikar på eit reelt krav:

Sjølv om grunnlaget ikkje er sirkulært, må avleiingane frå grunnlaget prøvast.

Det følgjer ikkje automatisk at alle delar av systemet held berre fordi opningsprinsippet held.

Ein kan difor skilja mellom to spørsmål:

1. Er grunnlaget sirkulært?
2. Følgjer resten av systemet gyldig frå grunnlaget?

Det første fell som motsegn.

Det andre står som legitim prøving.

5. Vurdering

Motsegna viser at verket må skilja mellom grunnlag og system.

Ho viser òg at kvar overgang i verket må kunna prøvast.

Men ho påviser ikkje sirkularitet i sjølve grunnlaget.

Verket byrjar ikkje med seg sjølv.

Det byrjar med det som må vere tilfelle før noko kan seiast om det.

6. Resultat

Sjølvstadfesting: fell.

Intern sirkularitet i grunnlaget: fell.

Røynda som systemprodukt: fell.

Krav om prøving av avleiingar: held.

7. Samandrag

Verket er ikkje sirkulært fordi det ikkje grunnjev røynda gjennom systemet. Det tek utgangspunkt i det som må vere tilfelle før noko kan seiast, tenkjast eller avvisast. Samstundes viser motsegna at alle avleiingar frå dette grunnlaget må haldast opne for prøving.

Motsegn III – Røynd

1. Motsegna i sterk form

Det vert hevda at omgrepet **røynd** er for vidt.

Dersom røynd tyder alt som er, kan omgrepet omfatta det fysiske, det mentale, det sosiale, det språklege, det historiske, det moglege og det strukturelle.

Motsegna er at eit slikt omgrep vert for omfattande til å vere presist.

Det skil ikkje nok.

Det avgrensar ikkje nok.

Det fungerer difor ikkje som operativt grunnlag.

Dersom røynd omfattar alt som er, kan alt kallast røynd, og omgrepet misser si kraft.

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, vert røynd eit tomt samleomgrep.

Då fell fleire delar av verket:

- sanning som samsvar med røynda vert uklart
- feil som avvik frå røynda vert uklart
- referanse til røynda vert uklart
- korrigerings i lys av røynda vert uklart
- praksis i samsvar med røynda vert uklart

Heile systemet treng difor eit røyndsomgrep som er vidt nok til å omfatta det som er, men presist nok til å skilja mellom det som held og det som ikkje held.

3. Svar frå verket

Røynd tyder ikkje «alt ein kan tenkja seg».

Røynd tyder:

Det som er.

Dette er vidt, men ikkje tomt.

Det avgrensar mot:

- det som ikkje er
- det som berre vert hevda utan grunn
- det som ikkje kan sporast til det som er
- det som ikkje kan prøvast, møtast eller korrigerast i noko forhold til røynda

Røynd er ikkje eit artsomgrep på same nivå som fysisk, mentalt, sosialt eller språkleg. Det er eit grunnomgrep.

Det fysiske er røynd dersom det er.

Det mentale er røynd som erfaring dersom det er.

Det sosiale er røynd som relasjon, praksis eller institusjon dersom det er.

Det moglege er ikkje røynd som faktisk tilstand, men kan ha meining gjennom forholdet til det som er.

Dermed er ikkje røyndsomgrepet tomt. Det plasserer alle underordna felt etter det same grunnskiljet:

Er / er ikkje.

4. Gjenstående spenning

Motsegna viser at røyndsomgrepet krev presise underavgrensingar.

Det er ikkje nok å seia «røynda er det som er» dersom ein ikkje òg kan skilja mellom ulike måtar noko er på.

Verket må difor kunna skilja mellom:

- fysisk røynd
- erfart røynd
- sosial røynd
- språkleg framstilling

- hypotetisk moglegheit
- feil framstilling
- fiksjon
- struktur

Desse skilja opphevar ikkje røyndsomgrepet.

Dei presiserer det.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom røynd vert brukt som uklart samleord.

Men ho fell dersom røynd vert forstått som grunnskiljet mellom det som er og det som ikkje er.

Røyndsomgrepet er ikkje operativt fordi det er smalt, men fordi alt som vert hevda, må stå i eit forhold til det.

6. Resultat

Røynd som tomt samleomgrep: fell.

Røynd som grunnskilje: held.

Krav om underavgrensingar: held.

Behov for presis bruk i språk og praksis: held.

7. Samandrag

Motsegna viser at røyndsomgrepet må brukast presist. Verket svarar at røynd ikkje tyder alt ein kan førestilla seg, men det som er. Omgrepet er vidt fordi det er grunnleggjande, ikkje fordi det er tomt. Det må likevel følgjast av klare avgrensingar mellom ulike former for røynd, framstilling, moglegheit, feil og fiksjon.

Motsegn IV – Nærvær

1. Motsegna i sterk form

Verket gjev nærvær ei grunnleggjande rolle i kunnskap.

Motsegna er at dette gjer kunnskap for avhengig av det som er til stades for subjektet.

Mykje av det mennesket kallar kunnskap, er ikkje direkte nærverande:

- historiske hendingar
- vitskaplege modellar
- fjerne objekt
- mikroskopiske strukturar
- matematiske forhold
- andre menneske sine erfaringar
- framtidige konsekvensar
- institusjonelle og sosiale forhold

Dersom berre det som er til stades, kan kjennast, kan verket sjå ut til å utelukka store delar av vitskap, historie, språk, minne og samfunnskunnskap.

Motsegna er difor:

«Nærværsomgrepet er for smalt til å bera kunnskap.»

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, fell epistemologien i verket.

Då kan ikkje verket hevda at kunnskap føreset nærvær utan å gjera kunnskap anten subjektiv, augneblinkleg eller empirisk snever.

Det ville innebera at:

- berre direkte erfaring kan gje kunnskap
- mediert kunnskap vert svekt

- historisk og vitskapleg kunnskap vert usikker
- språk og dokumentasjon misser erkjenningverdi
- slutning og modellering fell utanfor kunnskap

I så fall vert nærvær ikkje eit grunnlag, men ei avgrensing som gjer kunnskap mindre mogleg.

3. Svar frå verket

Verket forstår ikkje nærvær som berre umiddelbar sansing i augeblinken.

Nærvær tyder tilgang til det som er.

Denne tilgangen kan vere:

- direkte
- mediert
- utleidd

Direkte nærvær er det som vert erfart umiddelbart.

Mediert nærvær er det som vert tilgjengeleg gjennom instrument, språk, minne, dokumentasjon, spor eller vitnemål.

Utleidd nærvær er det som vert fastsett gjennom gyldig slutning frå det som er til stades.

Felles for desse formene er ikkje sanseforma, men forankringa.

Dei må kunna sporast attende til det som er.

Eit historisk dokument er ikkje sjølv hendinga, men det kan vere eit spor etter henne.

Eit mikroskopbilete er ikkje det nakne objektet, men det kan gje tilgang til strukturar som elles ikkje er sansbare.

Ein vitskapleg modell er ikkje røynda sjølv, men kan vere kunnskap dersom han er avgrensa av data, observasjon, måling og korrigerering.

Minne er ikkje hendinga sjølv, men kan vere ei form for mediert nærvær dersom det står i eit etterprøvbart forhold til det som var.

Nærvær garanterer difor ikkje sanning.

Det gjer sanning og feil mogleg.

Utan nærvær, i denne vide tydinga, finst det ingen tilgang, inga prøving og ingen korrigering.

4. Gjenståande spenning

Motsegna viser eit reelt presspunkt.

Dersom nærvær vert forstått for direkte, fell mykje kunnskap utanfor.

Dersom nærvær vert forstått for vidt, kan alt kallast nærverande.

Verket må difor halda fast ved skiljet mellom:

- tilgang
- påstand
- sporbarheit
- korrigering

Ikkje alt som vert hevda, er nærverande.

Ikkje alt som er nærverande, er sant forstått.

Men alt som skal kjennast, må på ein eller annan måte vere tilgjengeleg i røynda.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom nærvær vert redusert til umiddelbar sansing.

Men ho fell dersom nærvær vert forstått som tilgang til det som er, anten direkte, mediert eller utleidd.

Nærvær er ikkje ein garanti for sanning.

Det er vilkåret for at sanning og feil kan prøvast.

6. Resultat

Nærvær som berre augneblinkleg sansing: fell.

Nærvær som tilgang til røynda: held.

Krav om sporbarheit: held.

Krav om korrigerings: held.

Behov for skilje mellom direkte, mediert og utleidd nærvær: held.

7. Samandrag

Motsegna viser at nærvær ikkje kan forståast snevert. Verket svarar at nærvær ikkje berre er umiddelbar sansing, men tilgang til det som er. Denne tilgangen kan vere direkte, mediert eller utleidd. Nærvær garanterer ikkje sanning, men gjer prøving, feil og korrigerings mogleg.

Motsegn V – Referanse og meining

1. Motsegna i sterk form

Verket knyter meining til referanse.

Motsegna er at dette gjer språk for avhengig av direkte forhold til det som er.

Språk kan gje meining sjølv når det ikkje viser til noko faktisk eksisterande objekt.

Til dømes kan språket tala om:

- fiksjon
- løgn
- feil
- framtidige moglegheiter
- matematiske objekt
- hypotetiske situasjonar
- negasjonar
- metaforar
- abstrakte omgrep
- verdiar og normer

Dersom meining krev referanse til det som er, kan slike uttrykk sjå ut til å verta meiningslause.

Motsegna er difor:

«Verket gjer referanseomgrepet for snevert, og kan ikkje forklara språkleg meining utan direkte røyndsobjekt.»

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, fell språkfilosofien i verket.

Då kan ikkje verket forklara korleis mennesket kan tala meningsfullt om det som ikkje finst, det som berre er mogleg, eller det som berre er strukturelt.

Det ville innebera at:

- fiksjon fell utanfor meining
- hypotetisk tenking fell utanfor meining
- matematiske uttrykk vert uklare
- negasjonar får ikkje status
- feil kan ikkje forklarast språkleg
- abstrakte omgrep vert mistenkelege

I så fall vert språket sin rikdom redusert til direkte peiking.

3. Svar frå verket

Verket seier ikkje at alle meningsfulle utsegner må peika direkte på eit eksisterande objekt.

Det seier at meining krev eit avklart forhold til det som er.

Dette forholdet kan ha fleire former.

Ei utsegn kan visa til røynda ved direkte referanse.

Ho kan visa til røynda ved avvik, slik feil og løgn gjer.

Ho kan visa til røynda ved moglegheit, slik hypotese og framtidsvurdering gjer.

Ho kan visa til røynda ved struktur, slik matematikk gjer.

Ho kan visa til røynda ved kontrast, slik negasjon gjer.

Ho kan visa til røynda ved analogi, slik metafor gjer.

Ho kan visa til røynda ved institusjonell praksis, slik juridiske og sosiale omgrep gjer.

Fiksjon er meningsfull ikkje fordi det fiktive finst som faktisk objekt, men fordi fiksjonen nyttar språk, erfaring, form, handling, relasjonar og moglege strukturar som alt står i forhold til røynda.

Ein feil er meningsfull ikkje fordi han er sann, men fordi han avvik frå det som er.

Ei negasjon er meningsfull ikkje fordi ho peikar på eit objekt, men fordi ho avgrensar mot noko som vert nekta.

Eit matematisk uttrykk er meningsfullt ikkje fordi talet ligg framfor oss som eit fysisk objekt, men fordi uttrykket grip strukturar, forhold og mengder som kan realiserast eller nyttast i røynda.

Meining krev difor ikkje alltid direkte objektpeiking.

Men mening krev at uttrykket ikkje er heilt lausrive frå det som er.

4. Gjenståande spenning

Motsegna viser at referanseomgrepet må vere breitt nok til å omfatta språket sine ulike former.

Men det må ikkje verta så breitt at alt får mening utan avgrensing.

Verket må difor skilja mellom:

- direkte referanse
- mediert referanse
- negativ referanse
- hypotetisk referanse
- strukturell referanse
- fiktiv framstilling
- tom eller lausriven utsegn

Ei utsegn kan vere meningsfull utan å vere sann.

Ei utsegn kan vere meningsfull utan å visa til eit faktisk objekt.

Men ei utsegn kan ikkje vere meningsfull dersom ho ikkje på nokon måte står i forhold til det som er, det som ikkje er, det som kan vere, eller det som kan strukturast ut frå røynda.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom referanse vert forstått som direkte peiking på objekt.

Men ho fell dersom referanse vert forstått som eit avklart forhold mellom språkleg uttrykk og det uttrykket viser til, anten direkte, indirekte, negativt, hypotetisk eller strukturelt.

Verket kan difor forklara meining utan å redusera alt språk til objektpeiking.

6. Resultat

Referanse som berre direkte objektpeiking: fell.

Meining som heilt laus frå røynda: fell.

Referanse som avklart røyndsforhold: held.

Fiksjon, hypotese, negasjon og matematikk som meningsfulle uttrykk: held, dersom forholdet til røynda kan klargjerast.

7. Samandrag

Motsegna viser at meining ikkje kan krevja direkte objektpeiking. Verket svarar at meining oppstår når språk står i eit avklart forhold til det som er. Dette forholdet kan vere direkte, negativt, hypotetisk, strukturelt, fiktivt eller mediert. Språket kan difor tala meningsfullt om meir enn faktiske objekt, men ikkje utan noko forhold til røynda.

Motsegn VI – Sanning

1. Motsegna i sterk form

Verket definerer sanning som samsvar med røynda.

Motsegna er at dette er for enkelt.

Sanning kan sjå ut til å variera etter språk, perspektiv, praksis, kontekst, modell og tolking.

Vitskaplege teoriar kan vere nyttige utan å vere endelege.

Historiske framstillingar kan vere sanne i grove trekk, men ufullstendige.

Sosiale utsegner kan vere sanne innanfor institusjonelle rammer.

Etiske utsegner kan vere omstridde.

Språk kan aldri heilt spegla røynda utan rest.

Motsegna er difor:

«Sanning som samsvar med røynda er for grov til å forklara korleis sanning faktisk fungerer.»

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, fell eit av verket sine sentrale prinsipp.

Då kan ikkje sanning definerast som samsvar med røynda utan å oversjå kompleksiteten i språk, kunnskap og praksis.

Det ville innebera at:

- samsvar er for uklart
- røynda er for kompleks til å fungera som målestokk
- språk kan berre gje perspektiv, ikkje sanning
- modellar kan berre vere nyttige, ikkje sanne
- verket mistar kriteriet for feil og korrigering

I så fall fell skiljet mellom sanning og feil.

3. Svar frå verket

Verket forstår ikkje sanning som fullstendig spegling av heile røynda.

Sanning er samsvar mellom framstilling og det framstillinga gjeld.

Samsvar kan vere meir eller mindre presist, meir eller mindre fullstendig, og meir eller mindre avgrensa.

Ei utsegn treng ikkje seia alt for å vere sann.

Ho må halda innanfor det ho faktisk seier.

Ein vitenskapleg modell kan vere sann i den grad han grip og ordnar reelle forhold, samstundes som han er avgrensa, forenkla og open for revisjon.

Ei historisk framstilling kan vere sann dersom ho står i samsvar med spor, dokument, vitnemål og hendingar, sjølv om ho ikkje er total.

Ei sosial utsegn kan vere sann dersom ho skildrar faktiske institusjonar, praksisar eller relasjonar.

Ei etisk utsegn kan prøvast i forhold til handling, konsekvens, ansvar, integritet og samsvar med det som er.

Sanning som samsvar er difor ikkje eit krav om total oversikt.

Det er eit krav om at framstillinga skal svare til det ho viser til.

Utan eit slikt krav finst det ikkje feil.

Og utan feil finst det heller ikkje korrigering.

4. Gjenståande spenning

Motsegna viser at sanning må avgrensast etter felt.

Det finst ulike slags framstillingar:

- enkle observasjonar
- komplekse modellar
- historiske skildringar
- matematiske utsegner

- etiske vurderingar
- praktiske dømmekraftshandlingar
- symbolske og kunstnarlege uttrykk

Desse har ikkje same form for samsvar.

Men dei kan framleis prøvast etter om dei held i forhold til det dei gjev seg ut for å visa.

Verket må difor unngå å gjera sanning til eit flatt omgrep.

Sanning er ikkje alltid enkel likskap.

Sanning er samsvar etter sak, nivå og form.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom samsvar vert forstått som enkel kopiering.

Men ho fell dersom samsvar vert forstått som at ei framstilling må halda i forhold til det ho gjeld.

Sanning er ikkje uttømming av røynda.

Sanning er at framstillinga ikkje bryt med det ho viser til.

6. Resultat

Sanning som full spegling: fell.

Sanning som vilkårleg perspektiv: fell.

Sanning som samsvar etter sak, nivå og form: held.

Feil som avvik frå røynda: held.

Korrigeringsom retting mot røynda: held.

7. Samandrag

Motsegna viser at sanning ikkje kan forståast som enkel kopiering av røynda. Verket svarar at sanning er samsvar mellom framstilling og det framstillinga gjeld. Slikt samsvar kan vere avgrensa, modellbasert, historisk, praktisk eller språkleg, men det må framleis kunna prøvast. Utan samsvar finst det ikkje feil, og utan feil finst det ikkje korrigeringsom retting.

Motsegn VII – Etikk

1. Motsegna i sterk form

Verket knyter etikk til samsvar med røynda.

Motsegna er at dette kan forveksla det som er, med det som bør vere.

Frå at noko er tilfelle, følgjer det ikkje utan vidare at det er rett.

Røynda inneheld vald, liding, løgn, urett, sjukdom, maktmisbruk og øydelegging.

Dersom etikk berre er handling i samsvar med røynda, kan verket sjå ut til å legitimera det som allereie finst.

Motsegna er difor:

«Verket kan ikkje utleia etikk frå røynda utan å falla i naturalisme eller status quo-tenking.»

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, fell praksisdelen av verket.

Då kan ikkje verket hevda at integritet, ansvar og rett handling følgjer av samsvar med det som er.

Det ville innebera at:

- etikk vert redusert til fakta
- det som finst, vert forveksla med det som er rett
- urett kan framstå som legitim berre fordi ho er verkeleg
- ansvar vert uklart
- praksis vert deskriptiv utan normativ kraft

I så fall kan ikkje verket bera ein etisk dimensjon.

3. Svar frå verket

Verket seier ikkje at alt som finst, er rett.

Det seier at etisk handling må stå i eit sant og korrigerbart forhold til det som er.

Å handla i samsvar med røynda tyder ikkje å godta alt som skjer.

Det tyder å handla utan løgn om det som skjer.

Urett er røynd dersom ho skjer.

Men ho er ikkje dermed rett.

Tvert imot kan urett berre erkjennast som urett dersom ein ser kva ho er, kva ho gjer, kva ho bryt, og kva konsekvensar ho har.

Etikk føreset difor røynd, men er ikkje identisk med alle faktiske tilstandar.

Etikk oppstår der mennesket, som erkjenner, talar og handlar, må stå ansvarleg i møte med det som er.

Dette inneber:

- å erkjenna situasjonen slik han er
- å tala sant om han
- å vurdera handling i lys av konsekvens, ansvar og integritet
- å korrigera avvik der handling bryt med erkjenning og røynd

Verket avleier ikkje eit ytre påbod frå eit nakent faktum.

Det skildrar at handling som bryt med røynda, òg bryt med sanning, ansvar og integritet.

4. Gjenståande spenning

Motsegna viser eit alvorleg presspunkt.

Overgangen frå erkjenning til handling må ikkje gjerast for raskt.

Verket må difor skilja mellom:

- det som er tilfelle
- det som vert erkjent
- det som vert sagt
- det som vert gjort

- det som held i samsvar
- det som krev korrigering

Etikk kan ikkje reduserast til observasjon.

Men etikk kan heller ikkje lausrivast frå røynda.

Dersom etikken vert lausriven frå det som er, kan han verta rein vilje, norm, ideologi eller påbod utan korrigerbarheit.

Dersom etikken vert redusert til det som er, kan han legitimera avvik.

Verket må stå mellom desse feila:

Etikk må vere forankra i røynda, men ikkje identisk med alt som skjer i røynda.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom verket vert lese som om alt verkeleg er rett.

Men ho fell dersom etikk vert forstått som ansvarleg handling i sannferdig forhold til det som er.

Røynda er ikkje automatisk norm.

Røynda er vilkåret for at normer, ansvar og korrigering kan prøvast.

6. Resultat

Det som er = det som er rett: fell.

Etikk som rein faktaavlesing: fell.

Etikk utan røyndsforankring: fell.

Etikk som ansvarleg handling i samsvar med erkjenning, språk og røynd: held.

Krav om korrigering ved avvik: held.

7. Samandrag

Motsegna viser at verket ikkje må forveksla røynd med rett. Verket svarar at etikk ikkje er godkjenning av alt som skjer, men ansvarleg handling i møte med det som er. Røynda er ikkje

automatisk norm, men vilkåret for sann erkjening, ansvar og korrigerings. Etikk oppstår der mennesket må handla utan å bryta sambandet mellom røynd, språk og handling.

Motsegn VIII – Openheit og lukking

1. Motsegna i sterk form

Verket seier at det er lukka i si form, men ope i si prøving.

Motsegna er at dette kan vere ei sjølvmotseiing.

Dersom systemet er lukka, kan det sjå ut til å ha avgjort på førehand kva som tel som gyldig kritikk.

Dersom det berre tek imot kritikk som passar innanfor eigne grunnvilkår, kan det framstå som ope, medan det i røynda er sjølvbeskyttande.

Motsegna er difor:

«Verket gjer seg tilsynelatande ope for prøving, men lukkar seg mot alt som verkeleg kunne utfordra det.»

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, fell kravet om korrigerbarheit.

Då ville verket vere eit lukka system som berre godtek kritikk på eigne premissar.

Det ville innebera at:

- verket ikkje er reelt prøvbart
- kritikk vert tillaten berre dersom ho ikkje trugar grunnlaget
- korrigerbarheit vert ein formell påstand, ikkje ein faktisk struktur
- systemet vernar seg sjølv mot samanbrot
- verket vert dogmatisk

I så fall ville verket bryta med sitt eige krav om prøving.

3. Svar frå verket

Verket er lukka i si form fordi det har ein avgrensa struktur.

Det har eit utgangspunkt, ei rørsle, eit sett med definisjonar, eit system av aksiom og lover, og ei praktisk fullføring.

Dette er formell lukking.

Men formell lukking er ikkje det same som dogmatisk lukking.

Eit verk må ha form for å kunna prøvast. Utan form finst det ingenting bestemt å kritisera.

Verket er ope i si prøving fordi det kan utfordrast på dei punkta der det gjer krav på å halda.

Det kan prøvast ved å spørja:

- Held opningsprinsippet?
- Held skiljet mellom røynd og framstilling?
- Held nærværsomgrepet?
- Held referanseomgrepet?
- Held sanning som samsvar?
- Held overgangen frå erkjenning til praksis?
- Held systemet utan å verta sirkulært?
- Held det i møte med konkrete motdøme?

Dersom eit slikt punkt fell, må verket korrigerast eller falla.

Openheita ligg difor ikkje i at alle påstandar vert tekne inn i systemet.

Openheita ligg i at systemet kan prøvast mot det som er.

4. Gjenståande spenning

Motsegna viser at verket må vakta seg mot å verta sjølvbeskyttande.

Det er ikkje nok å seia at verket er ope for prøving.

Det må faktisk kunna visa kvar prøvinga kan ramma det.

Verket må difor halda fast ved skiljet mellom:

- formell lukking
- dogmatisk lukking
- reell prøving

- vilkårlaus oppløysing

Dersom alt kan takast inn utan grense, mistar verket form.

Dersom ingenting kan fella det, mistar verket openheit.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom lukking vert brukt til å skjerma verket mot kritikk.

Men ho fell dersom lukking berre tyder formell avgrensing, medan openheit tyder reell prøving mot røynda.

Eit system kan vere lukka i form og ope i prøving.

Det må ha form for å kunna prøvast.

Det må vere ope for å kunna halda.

6. Resultat

Lukking som dogme: fell.

Openheit som vilkårlaus oppløysing: fell.

Formell lukking: held.

Open prøving mot røynda: held.

Krav om faktiske samanbrotsvilkår: held.

7. Samandrag

Motsegna viser at verket må skilja mellom formell og dogmatisk lukking. Verket svarar at det er lukka i form fordi det har ein bestemt struktur, men ope i prøving fordi strukturen kan utfordrast i møte med det som er. Dersom ingenting kan fella verket, vil det vere dogmatisk. Dersom det ikkje har form, kan det ikkje prøvast.

Motsegn IX – Sjølvstende og fagleg plassering

1. Motsegna i sterk form

Verket presenterer seg som eit sjølvstendig grunnverk utan direkte tilvising til eksisterande tradisjonar.

Motsegna er at dette kan framstå som fagleg isolasjon.

Filosofi, vitskap og teoriutvikling skjer normalt i samtale med eksisterande arbeid. Eit verk som ikkje viser til tradisjonar, forskning eller faglege diskusjonar, kan sjå ut til å unngå kritisk plassering.

Det kan framstå som om verket hevdar originalitet utan å visa kva det står i forhold til.

Motsegna er difor:

«Verket risikerer å verta fagleg lukka, historielaut eller sjølvautoriserande.»

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, vert verket sitt sjølvstende ei svakheit.

Då kan det verta avvist som:

- ufagleg
- historielaut
- uinformert
- sjølvrefererande
- utan plassering i eksisterande diskurs

I så fall kan verket mista truverd hos lesarar som krev fagleg kontekst, kjeldetilfang og eksplisitt dialog med tradisjonar.

3. Svar frå verket

Verket avviser ikkje historie, fag eller tradisjon.

Det vel å ikkje byggja si framstilling på ytre autoritet.

Dette er eit metodisk val.

Føremålet er å la verket stå fram som ei sjølvstendig grunnframstilling, slik at lesaren kan prøva det ut frå om det held, ikkje ut frå kva namn, skular eller autoritetar det kan knytast til.

Sjølvstende tyder difor ikkje isolasjon.

Det tyder at verket ikkje gjer eksisterande tradisjonar til sitt grunnlag.

Verket kan stå i forhold til realistiske, fenomenologiske, transcendentalfilosofiske, språkfilosofiske, etiske og metodologiske problemfelt utan å vere ein kommentar til dei.

Det kan vurderast på to måtar:

1. internt, etter om det held saman på egne premissar
2. eksternt, etter korleis det står i forhold til faglege tradisjonar og eksisterande teoriar

Denne utgåva prioriterer den interne framstillinga.

Fagleg plassering kan koma som seinare arbeid, kommentar, etterord, artikkel eller akademisk utgåve.

4. Gjenstående spenning

Motsegna viser eit reelt behov.

Eit verk som vil takast fagleg alvorleg, må på eit tidspunkt kunna plasserast i forhold til eksisterande tradisjonar.

Det treng likevel ikkje gjera dette i sjølve grunnframstillinga.

Det må skiljast mellom:

- grunnverk
- kommentarverk
- akademisk drøfting
- resepsjon
- fagleg plassering

Dersom grunnverket vert fylt med ytre referansar, kan den indre rørsle verta svekt.

Dersom det aldri vert plassert fagleg, kan det verta misforstått eller isolert.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom sjølvstende vert forstått som avvising av fagleg samtale.

Men ho fell dersom sjølvstende vert forstått som metodisk autonomi i denne framstillinga.

Verket treng ikkje byggja på autoritet for å kunna prøvast.

Men det kan seinare plasserast i forhold til tradisjonar utan at grunnverket vert endra.

6. Resultat

Sjølvstende som fagfiendtleg isolasjon: fell.

Sjølvstende som metodisk autonomi: held.

Krav om mogleg fagleg plassering: held.

Behov for seinare akademisk kontekstualisering: held.

7. Samandrag

Motsegna viser at verket ikkje må forveksla sjølvstende med isolasjon. Verket svarar at det ikkje avviser fag eller tradisjon, men vel å ikkje gjera dei til autoritetsgrunnlag i sjølve grunnframstillinga. Det kan seinare plasserast fagleg utan å mista si indre form.

Motsegn X – Samanbrotsvilkår

1. Motsegna i sterk form

Verket seier at dersom det held, står det, og dersom det ikkje held, fell det.

Motsegna er at dette kan vere for vagt.

Kva ville faktisk få verket til å falla?

Dersom samanbrot aldri kan visast konkret, vert prøvinga tom.

Verket kan då alltid svara at kritikken sjølv føreset røynda, språk, meining eller nærvær, og slik snu alle innvendingar til stadfesting av systemet.

Motsegna er difor:

«Verket manglar tydelege samanbrotsvilkår og risikerer å verta ufalsifiserbart.»

2. Kva som står på spel

Dersom denne motsegna held, fell verket sitt krav om prøving.

Då er korrigerbarheit berre eit ideal, ikkje ein faktisk risiko.

Det ville innebera at:

- verket ikkje kan falla
- alle motsegner vert absorbert
- kritikk vert omtolka til stadfesting
- systemet vert lukka på feil måte
- prøving vert retorikk

I så fall bryt verket med sitt eige krav om at det må kunna prøvast.

3. Svar frå verket

Verket må kunna falla.

Dersom det ikkje kan falla, held det ikkje.

Samanbrotsvilkår må difor formulerast klart.

Verket ville falla dersom det kan visast at:

1. noko kan seiast utan at noko er
2. ei meiningsfull utsegn kan finnast utan noko forhold til røynda
3. kunnskap kan stadfestast utan noka form for tilgang, sporbarheit eller nærvær
4. sanning kan skiljast heilt frå samsvar med det som er
5. feil kan forklarast utan avvik frå det som er
6. korrigering kan skje utan noko som korrigerer og noko det vert korrigert mot
7. språk kan ha mening utan direkte, mediert, negativt, hypotetisk eller strukturelt røyndsforhold
8. etisk handling kan vere ansvarleg utan noko forhold til det som faktisk er
9. verket sjølv inneheld ei indre motseiing som ikkje kan løysast ved avgrensing
10. ein sentral overgang i verket ikkje følgjer frå det som er etablert før han

Desse er reelle samanbrotsvilkår.

Verket står ikkje dersom det berre kan gjenta opningsprinsippet mot all kritikk.

Det må visa at overgangane held.

Dersom røynd ikkje kan bera kunnskap, fell epistemologien.

Dersom kunnskap ikkje kan bera språk, fell språkdelane.

Dersom språk ikkje kan bera ansvarleg handling, fell praksisdelen.

Dersom praksis ikkje kan skilja mellom samsvar og avvik, fell etikken.

Dersom systemet ikkje kan skilja mellom grunn og formulering, fell grunnverket.

4. Gjenstående spenning

Motsegna viser at verket må vera varsamt med å gjera opningsprinsippet for sterkt.

At noko er, løyser ikkje alle problem.

Det etablerer grunn.

Men frå grunn må overgangane framleis haldast.

Verket kan difor ikkje berre seia:

«Kritikken føreset at noko er, difor fell kritikken.»

Dette er berre relevant mot kritikk som nektar sjølv grunnlaget.

Andre former for kritikk kan råka:

- definisjonar
- avleiingar
- overgangar
- avgrensingar
- praktiske følgjer
- språklege formuleringar
- etiske konsekvensar

Desse må takast på eigne premissar.

5. Vurdering

Motsegna treff dersom verket ikkje kan formulera kva som ville fella det.

Men ho fell dersom samanbrotsvilkåra vert gjorde eksplisitte.

Verket kan ikkje falla ved at nokon berre mislikar det.

Det kan heller ikkje stå berre fordi det har eit sterkt opningsprinsipp.

Det står berre dersom grunn, overgangar og følgjer held i møte med det som er.

6. Resultat

Ufalsifiserbart system: fell.

Kritikk som berre nektar grunn utan å stå utan grunn: fell.

Krav om konkrete samanbrotsvilkår: held.

Prøving av overgangar: held.

Korrigerbarheit som reell risiko: held.

7. Samandrag

Motsegna viser at verket må kunna falla. Verket svarar ved å formulera konkrete samanbrotsvilkår. Det held ikkje berre fordi opningsprinsippet held. Òg overgangar, definisjonar, avgrensingar og praktiske følgjer må kunna prøvast. Dersom desse fell i møte med det som er, fell verket tilsvarande.

Avsluttande vurdering

Motsegnsdossieret har prøvd verket mot sentrale innvendingar.

Det har undersøkt om grunnlaget er tautologisk, om systemet er sirkulært, om røyndsomgrepet er for vidt, om nærvær er for smalt, om referanse gjer språk for snevert, om sanning som samsvar er for enkel, om etikken fell i naturalisme, om systemet er lukka, om sjølvstendet vert fagleg isolasjon, og om verket manglar samanbrotsvilkår.

Resultatet er ikkje at verket står utan spenning.

Resultatet er at spenningane er identifiserte, avgrensa og gjorde prøvbare.

Det som står sterkast etter prøvinga, er dette:

1. Verket byrjar ikkje med ei setning som skapar røynda, men med det setninga viser til: at noko er.
2. Systemet er ikkje grunnlaget for røynda, men ei framstilling som må prøvast mot røynda.
3. Røyndsomgrepet er vidt fordi det er grunnleggjande, men krev presise underavgrensingar.
4. Nærvær må forståast som tilgang til det som er, ikkje berre som augneblinkleg sansing.
5. Referanse må forståast som eit avklart røyndsforhold, ikkje berre som direkte objektpeiking.
6. Sanning er ikkje total spegling, men samsvar mellom framstilling og det framstillinga gjeld.
7. Etikkk er ikkje godkjenning av alt som skjer, men ansvarleg handling i sannferdig forhold til det som er.
8. Verket er lukka i form, men må vere ope i prøving.
9. Sjølvstende tyder metodisk autonomi, ikkje avvising av fagleg plassering.
10. Verket må kunna falla dersom grunn, overgangar eller følgjer ikkje held.

Dossieret viser difor ikkje at alle spørsmål er avslutta.

Det viser at verket har ei form som kan prøvast.

Eit verk som krev prøving, må òg tola motsegn.

Eit verk som toler motsegn, må kunna skilja mellom det som fell og det som står.

Difor vert den endelege vurderinga ikkje formulert som garanti, men som vilkår:

Dersom verket held i møte med det som er, står det.

Dersom det ikkje held, fell det.

Dette er ikkje ei svakheit ved verket.

Det er verket sin integritet.

APPENDIX X – OPERATIV KORTFORM

Dette appendixet samlar verket i ei kort og operativ form. Det erstattar ikkje hovudframstillinga, Canon eller Motsegnsdossieret, men fungerer som ei konsentrert gjenframstilling av grunnrørsla i verket:

røynd → kunnskap → språk → menneske → system → praksis

Formålet er å gjera verket sin indre struktur lettare å halda fast ved, prøva og nytta.

Prooemium

1. Verket sin natur

Dette verket er eit sjølvstendig grunnverk.

Det står åleine.

Det kviler ikkje på tradisjon, institusjon eller autoritet.

Det kviler på det som er.

Verket er ikkje eit dogme.

Det er ei framstilling.

Det som vert framlagt, er ikkje føreskrive.

Det vert skildra.

Held det, står det.

Held det ikkje, fell det.

2. Formål

Verket har tre mål:

- å klargjera røynda
- å grunnfesta kunnskap
- å samla forståinga i ein samanhengande struktur

Målet er klarleik.

Ikkje overtyding.

3. Metode

Verket tek utgangspunkt i det mest grunnleggjande.

Metoden er:

- deskriptiv
- presensiell
- systematisk
- korrigerbar

Alt som vert hevda, skal kunna prøvast i møte med røynda.

4. Avgrensing

Verket viser ikkje til tidlegare arbeid som autoritetsgrunnlag.

Det står som ei sjølvstendig framstilling.

Dette er eit metodisk val.

Det sikrar klarleik, autonomi og samanheng.

5. Verket sin oppbygging

Verket følgjer ei rørsle frå grunn til konsekvens:

- røynda
- kunnskap
- språk
- mennesket
- systemet
- praksis

Denne rekkjefølgja er ikkje vilkårleg.

Ho følgjer av det som er.

6. Verket sine prinsipp

Verket byggjer på følgjande:

- det står åleine
- det byrjar frå botn
- det skildrar det som er
- det kviler på røynda
- det søkjer samsvar
- det held dersom det er sant

7. Opning

Før noko kan seiast, må noko vere.

Før noko kan tenkjast, må noko stå.

Dette verket byrjar ikkje med tru.

Det byrjar med erkjenning:

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Dette er ikkje valt.

Det er vilkår.

Herfrå vert alt ført fram.

Ontologi

§ – Om ontologi

Ontologi gjeld det som er.

Det gjeld ikkje først meining, tolking eller framstilling.

Det gjeld det som er, uavhengig av dette.

Røynda er.

Ho er ikkje avleidd.

Ho er ikkje konstruert.

Ho er ikkje avhengig.

Ho er grunn.

§ – Om utgangspunktet

Før noko kan erkjennast, må noko vere.

Dette er ikkje ein hypotese.

Det er vilkår.

Å nekta dette krev sjølv at noko er til stades.

Nektinga føreset det ho rettar seg mot.

Utgangspunktet kan difor ikkje avvisast utan at avvisinga fell.

§ – Om det som er

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Dette er ikkje ein påstand.

Det er vilkår for påstand.

Dette gjeld:

- ontologisk

- erkjenningsmessig
- språkleg

Alt som vert hevda, føreset dette.

§ – Om røynda

Røynda er det som er.

Ho er ikkje avhengig av erkjenning.

Ho er ikkje avhengig av språk.

Ho er ikkje endra av tolking.

Ho kan erkjennast.

Ho kan skildrast.

Ho kan mistydast.

Men ho vert ikkje skapt av dette.

§ – Om uavhengigheit

Det som er, er uavhengig av at det vert sagt.

Ei framstilling er avhengig av det ho framstiller.

Røynda er ikkje avhengig av framstillinga.

Difor kan framstillingar vere sanne eller falske.

§ – Om samanheng

Alt som er, står i røynda.

Skilnader finst innanfor røynda.

Avgrensingar finst innanfor røynda.

Mangfaldet føreset samanheng.

Utan samanheng kan ingenting stå i forhold til noko anna.

§ – Om grense

Grensa går mellom det som er og det som ikkje er.

Denne grensa er ikkje vilkårleg.

Ho er vilkåret for sanning og feil.

Det som er, kan stadfestast.

Det som ikkje er, kan berre ha meining gjennom forholdet til det som er.

§ – Om avvising

Å avvise røynda krev at avvisinga er noko.

Ho må formulerast.

Ho må stå fram.

Ho må ha meining.

Avvisinga står difor i det ho prøver å avvise.

§ – Samandrag

Ontologien kan samlast slik:

1. Noko er.
2. Det som er, er.
3. Det som ikkje er, er ikkje.
4. Røynda er det som er.
5. Røynda er grunn.
6. Framstillingar er avhengige av røynda.
7. Avvising føreset det ho prøver å avvise.

§ – Overgang

Med røynda fastsett som grunn, vender verket seg mot erkjenninga av det som er.

Epistemologi

§ – Om epistemologi

Epistemologi gjeld kunnskap.

Kunnskap er ikkje berre meining.

Kunnskap er erkjenning av det som er.

Ho føreset røynda.

Ho føreset tilgang.

Ho føreset korrigering.

§ – Om nærvær

Nærvær er tilgang til det som er.

Det kan vere:

- direkte
- mediert
- utleidd

Direkte nærvær er det som vert erfart umiddelbart.

Mediert nærvær er det som vert tilgjengeleg gjennom spor, språk, minne, dokumentasjon eller instrument.

Utleidd nærvær er det som vert fastsett gjennom gyldig slutning frå det som er til stades.

Felles for dei er sporbarheit til røynda.

§ – Om erfaring og erkjenning

Erfaring er møte med det som er.

Erkjenning er klargjord forståing av det som vert erfart.

Erfaring kjem før tolking.

Tolking må rettast etter erfaring.

§ – Om kunnskap

Kunnskap er erkjenning av det som er.

Ho er ikkje berre informasjon.

Ho er ikkje berre tru.

Ho er ikkje berre førestilling.

Ho er forankra i røynda.

§ – Om sporbarheit

Det som vert kalla kunnskap, må kunna sporast attende til det som er.

Sporbarheit krev ikkje alltid direkte observasjon.

Men ho krev eit etterprøvbart forhold til røynda.

Det som ikkje kan sporast til røynda på nokon måte, fell utanfor kunnskap.

§ – Om sanning og feil

Sanning er samsvar med røynda.

Feil er avvik frå røynda.

Feil føreset òg røynda.

Ein feil kan berre vere feil fordi noko er annleis enn det vert framstilt.

§ – Om korrigering

Korrigering er retting av avvik.

Ho føreset at noko kan samanliknast med det som er.

Der korrigering er mogleg, kan kunnskap veksa.

Der korrigering er umogleg, vert påstanden lukka.

§ – Om korrigerbarheit

Korrigerbarheit er vilkåret for levande kunnskap.

Kunnskap må kunna prøvast.

Ho må kunna rettast.

Ho må kunna falla dersom ho ikkje held.

Det som ikkje kan falla i møte med røynda, kan ikkje stadfestast som kunnskap.

§ – Om avvising av tilgang

Å avvisa all tilgang til røynda krev sjølv tilgang.

Avvisinga må gjelda noko.

Ho må formulerast.

Ho må forståast.

Difor kan ikkje tilgang nektast utan at nektinga sjølv nyttar tilgang.

§ – Samandrag

Epistemologien kan samlast slik:

1. Kunnskap føreset røynda.
2. Kunnskap føreset nærvær.
3. Nærvær er tilgang til det som er.
4. Erfaring kjem før tolking.
5. Kunnskap er sporbar.
6. Sanning er samsvar.
7. Feil er avvik.
8. Kunnskap er korrigierbar.

§ – Overgang

Med kunnskapen klargjord, vender verket seg mot språket.

Språk

§ – Om språk

Språk er uttrykk for erkjenning.

Språk gjer det mogleg å namngje, skilja, skildra og dela.

Språket skapar ikkje røynda.

Det viser til henne.

§ – Om framstilling

Framstilling er det som vert sagt, tenkt, uttrykt eller sett fram om det som er.

Ei framstilling kan vere sann.

Ei framstilling kan vere falsk.

Ho kan òg vere hypotetisk, fiktiv, symbolsk eller strukturell.

Men ho må stå i eit forhold til røynda for å ha meining.

§ – Om referanse

Referanse er sambandet mellom språkleg uttrykk og det uttrykket viser til.

Referanse treng ikkje alltid vere direkte objektpeiking.

Ho kan vere:

- direkte
- mediert
- negativ
- hypotetisk
- strukturell
- fiktiv

Det avgjerande er at forholdet til røynda kan klargjerast.

§ – Om meining

Meining oppstår når språk står i eit avklart forhold til det som er.

Dette gjeld òg når språket talar om det som ikkje er.

Det som ikkje er, får meining gjennom avgrensing mot det som er.

§ – Om utsegn

Ei utsegn er ei språkleg framstilling.

Ho kan halda.

Ho kan falla.

Ho kan prøvast etter forholdet til det ho viser til.

Ei utsegn utan noko avklart forhold til røynda er tom.

§ – Om språk og røynd

Språket må svara til røynda for å bera sanning.

Når språket samsvarar med det som er, openberrar det.

Når språket bryt med det som er, tilslører det.

Språket sin integritet ligg i samsvar.

§ – Om avgrensing

Språket må skilja mellom:

- det som er
- det som ikkje er
- det som kan vere
- det som vert førestilt
- det som vert sagt feil
- det som vert sagt sant

Utan slike skilje glir språket bort frå røynda.

§ – Om feil i språk

Språkleg feil oppstår når ord og røynd ikkje samsvarar.

Feilen kan vere:

- uriktig namngjeving
- uklar referanse
- falsk framstilling
- uavgrensa meining
- lausriving frå røynda

Korrigerer fører språket attende til det som er.

§ – Om avvising av referanse

Å avvisa referanse krev sjølv referanse.

Avvisinga må visa til noko.

Ho må ha meining.

Difor kan referanse ikkje nektast utan at nektinga brukar det ho prøver å avvisa.

§ – Samandrag

Språket kan samlast slik:

1. Språk uttrykkjer erkjenning.
2. Framstilling viser til det som er.
3. Referanse bind språk til røynd.
4. Meining krev avklart forhold til røynda.
5. Sanning krev samsvar.
6. Feil krev korrigerer.
7. Språk utan referanse fell saman.

§ – Overgang

Med språket klargjort, vender verket seg mot mennesket.

Mennesket

§ – Om mennesket

Mennesket er i røynda.

Det står ikkje utanfor henne.

Det er verande, erkjennande, talande og handlande.

§ – Om erkjenning

Mennesket erkjenner røynda frå si stilling i henne.

Dette gjer erkjenninga situert.

Det gjer henne ikkje vilkårleg.

Mennesket kan ta feil.

Difor treng det korrigering.

§ – Om medvit

Medvit er evna til å vera merksam på det som er.

Gjennom medvit vert røynda tilgjengeleg for erkjenning.

Medvit omfattar både verda og ein sjølv.

§ – Om språk i mennesket

Mennesket uttrykkjer erkjenning gjennom språk.

Språket gjer det mogleg å dela, prøva og korrigera forståing.

Men språk kan òg forvregja.

Difor krev språk integritet.

§ – Om handling

Mennesket handlar i røynda.

Handling er ikkje lausriven frå erkjenning.

Ho viser kva mennesket faktisk set ut i livet.

Handling gjer erkjenning synleg.

§ – Om ansvar

Ansvar oppstår der mennesket kan erkjenna, tala og handla.

Den som handlar, står i forhold til konsekvensane av handlinga.

Ansvar krev sanning.

Ansvar krev korrigering.

§ – Om feil og korrigering

Mennesket kan ta feil.

Det kan tala feil.

Det kan handla feil.

Difor må mennesket kunna korrigerast.

Korrigering er ikkje avvising av mennesket.

Korrigering er vilkår for integritet.

§ – Om avvising

Å avvisa mennesket si stilling i røynda krev eit menneskeleg eller medvite uttrykk.

Avvisinga skjer frå ein stad.

Ho er ikkje utanfor røynda.

Ho er sjølv ei hending i røynda.

§ – Om grense i mennesket

Mennesket er ikkje målestokken for røynda.

Mennesket er den som må svara for korleis røynda vert erkjend, uttrykt og handla i.

Grensa for mennesket er difor røynda.

§ – Samandrag

Mennesket kan samlast slik:

1. Mennesket er i røynda.
2. Det erkjenner røynda.
3. Det talar om røynda.
4. Det handlar i røynda.
5. Det kan ta feil.
6. Det kan korrigerast.
7. Det ber ansvar.
8. Integritet er samsvar mellom veremåte, ord og handling.

§ – Overgang

Med mennesket klargjort, vender verket seg mot systemet.

Systemet

§ – Om systemet

Systemet samlar det som er framlagt.

Det skapar ikkje grunnlaget.

Det ordnar innsiktene som følgjer av det.

§ – Om grunn

Grunnlaget er røynda.

Systemet er avleidd av grunnlaget.

Difor kan systemet prøvast.

Dersom systemet ikkje samsvarar med røynda, fell det.

§ – Om struktur

Strukturen samlar:

- aksiom
- lover
- definisjonar
- prinsipp
- praksis

Strukturen gjer verket oversynleg og prøvbart.

§ – Om nivå

Verket skil mellom nivå:

- ontologisk
- erkjenningsmessig
- språkleg

- praktisk

Forveksling av nivå fører til feil.

§ – Om samanheng

Systemet held berre dersom delane heng saman.

Røynda ber kunnskapen.

Kunnskapen ber språket.

Språket ber menneskeleg uttrykk.

Mennesket ber praksis.

Praksis prøver erkjenninga i handling.

§ – Om sirkularitet

Systemet kviler ikkje på seg sjølv.

Det tek til i det som er.

Sirkularitet oppstår dersom systemet skapar sitt eige grunnlag.

Det gjer det ikkje.

Systemet viser attende til røynda.

§ – Om kritikken sine vilkår

Kritikk er mogleg.

Men kritikk må sjølv stå i det han nyttar:

- noko må vere
- noko må seiast
- noko må ha meining
- noko må kunna prøvast

Kritikk fell dersom han nektar vilkåra for si eiga formulering.

§ – Om openheit og lukking

Systemet er lukka i form.

Det er ope i prøving.

Lukka form tyder at verket har struktur.

Open prøving tyder at strukturen kan falla i møte med røynda.

§ – Om avgrensing

Systemet gjeld berre der det kan stå i forhold til det som er.

Det gjeld ikkje som dogme.

Det gjeld ikkje som tru.

Det gjeld berre dersom det held.

§ – Om samling

Systemet kan samlast slik:

- røynd som grunn
- kunnskap som erkjenning
- språk som uttrykk
- mennesket som deltakar
- praksis som verkeleggjering
- korrigering som vilkår

§ – Samandrag

Systemet kan samlast slik:

1. Røynda er grunn.
2. Systemet skapar ikkje røynda.
3. Systemet ordnar erkjenninga av røynda.
4. Systemet må kunna prøvast.
5. Det er lukka i form og ope i prøving.

6. Det held berre dersom det held i møte med det som er.

§ – Overgang

Med systemet samla, vender verket seg mot praksis.

Praksis

§ – Om praksis

Praksis er erkjening verkeleggjord i handling.

Ho er ikkje tillegg til teorien.

Ho er prøvinga av erkjeninga i livet.

§ – Om samanheng

Praksis bind saman:

- det som er
- det som vert erkjent
- det som vert sagt
- det som vert gjort

Der desse står i samsvar, finst integritet.

§ – Om samsvar

Samsvar i praksis tyder at handling ikkje bryt med erkjening og røynd.

Samsvar krev sanning.

Samsvar krev ansvar.

Samsvar krev korrigering.

§ – Om avvik

Avvik oppstår når handling bryt med det som er, eller med det som er erkjent.

Avvik kan vere:

- løgn
- fornektning
- sjølvmotseiing

- uansvarleg handling
- brot mellom ord og handling

Avvik krev korrigerering.

§ – Om korrigerering i praksis

Korrigerering i praksis er å retta handling etter røynda.

Det inneber:

- å sjå feilen
- å seia sant om han
- å endra handling
- å stå ansvarleg

Korrigerering gjer integritet mogleg.

§ – Om konsekvens

Handling har konsekvensar.

Konsekvensar skjer i røynda.

Difor kan ikkje handling lausrivast frå det som er.

Ansvar er å stå i forhold til konsekvensane av det ein gjer.

§ – Om integritet

Integritet er samsvar mellom veremåte, erkjenning, språk og handling.

Integritet er ikkje eit påbod utanfrå.

Ho er heilskap i forholdet mellom mennesket og røynda.

§ – Om brot

Brot oppstår når eit ledd skil seg frå dei andre:

- erkjenning utan sanning
- språk utan referanse

- handling utan ansvar
- praksis utan korrigering

Brot kan ikkje løysast ved å skjula det.

Brot må korrigerast.

§ – Om avvising av praksis

Å avvisa praksis er sjølv ei handling.

Avvisinga skjer i røynda.

Ho får konsekvens.

Difor kan praksis ikkje avvisast utan at avvisinga sjølv vert praksis.

§ – Samandrag

Praksis kan samlast slik:

1. Praksis er erkjening i handling.
2. Handling skjer i røynda.
3. Handling har konsekvensar.
4. Integritet krev samsvar.
5. Avvik krev korrigering.
6. Ansvar følgjer av handling.
7. Sanning må levast, ikkje berre seiast.

§ – Overgang

Med praksis klargjord, kan verket samlast i si kortaste form.

Canon

1. Noko er.
2. Det som er, er.
3. Det som ikkje er, er ikkje.
4. Røynda er det som er.
5. Kunnskap er erkjenning av det som er.
6. Nærvær er tilgang til det som er.
7. Sanning er samsvar med røynda.
8. Feil er avvik frå røynda.
9. Språk uttrykkjer erkjenning.
10. Referanse bind språk til røynd.
11. Meining krev avklart forhold til det som er.
12. Mennesket erkjenner, talar og handlar i røynda.
13. Praksis er erkjenning verkeleggjord i handling.
14. Integritet er samsvar mellom veremåte, ord og handling.
15. Korrigering rettar avvik i lys av røynda.
16. Det som held i møte med det som er, står.

Operativ kjerne

Grunn

Noko er.

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Erkjenning

Berre det som er til stades, kan kjennast.

Kunnskap er erkjenning av det som er.

Det som ikkje kan sporast til røynda, kan ikkje stadfestast som kunnskap.

Språk

Språk må stå i forhold til det som er.

Sanning er samsvar mellom ord og røynd.

Feil er avvik mellom framstilling og det som er.

Handling

Erkjenn det som er.

Tal sant om det som er.

Handla i samsvar med det som er.

Presisering

Dette er ikkje eit påbod utanfrå.

Det er den operative forma av samsvar.

Der samsvar bryt, krev røynda korrigering.

Epilog

Dette verket held berre dersom det held i møte med det som er.

Det kan prøvast.

Det kan avvisast.

Det kan korrigerast.

Dersom det kan visast at noko kan seiast utan at noko er, fell det.

Dersom det kan visast at kunnskap ikkje krev noko forhold til røynda, fell det.

Dersom det kan visast at språk har meining utan noko avklart forhold til det som er, fell det.

Dersom det kan visast at sanning ikkje krev samsvar, fell det.

Dersom det kan visast at praksis ikkje krev ansvar i møte med det som er, fell det.

Men dersom slike avvisingar sjølve må føresetja røynd, språk, meining, tilgang og ansvar, står verket.

Ikkje som dogme.

Ikkje som autoritet.

Men som framstilling.

Den endelege grensa er røynda.

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Det som held, står.

STIKKORDSREGISTER

A

Aksiom

- aksiomet sin natur, s. 44
- grunnleggjande aksiom, s. 44–45
- i Canon, s. 55
- i Operativ kjerne, s. 61
- i Appendix II, s. 71
- sjå òg: lover, systemet

Avleiing

- som utleidd nærvær, s. 23
- som gyldig slutning frå det som er til stades, s. 23
- sjå òg: nærvær, sporbarheit

C

Canon

- grunnframstilling, s. 54–59
- samanfatta uttrykk for verket, s. 55
- i operativ kortform, s. 141
- sjå òg: aksiom, lover, integritet

E

Epistemologi

- som lære om kunnskap, s. 22–27
- nærvær som grunn for kunnskap, s. 23–27
- i systematisk hierarki, s. 58
- i operativ kortform, s. 125–127
- sjå òg: kunnskap, nærvær, sanning

Erfaring

- som møte med det som er, s. 25–27
- som grunnlag for kunnskap, s. 25–27
- i mennesket, s. 36–37
- i operativ kortform, s. 125–126
- sjå òg: nærvær, erkjenning

Erkjenning

- som forståing av det som er, s. 25–27
- forhold til språk, s. 28–34
- i mennesket, s. 35–39
- i praksis, s. 49–53
- i operativ kortform, s. 125–127 og s. 142
- sjå òg: kunnskap, språk, praksis

Etikk

- som handling i samsvar med røynda, s. 50–53
- forhold til ansvar og korrigering, s. 51–52
- i Appendix VIII, s. 79
- som motsegn, s. 103–106
- sjå òg: praksis, integritet, ansvar

F

Feil

- som avvik frå røynda, s. 25–26
- i språk og framstilling, s. 29–34
- i systemet, s. 47–48
- i Appendix I, s. 68
- i Appendix VIII, s. 79–80
- i operativ kortform, s. 126, s. 130 og s. 142
- sjå òg: sanning, korrigering

Framstilling

- som avhengig av røynda, s. 19–21
- forhold til referanse, s. 28–34
- i Canon, s. 56
- som prøvbar i møte med røynda, s. 63–64
- i operativ kortform, s. 128–130
- sjå òg: språk, referanse, røynd

G

Glossarium

- indre ordregister, s. 68–70
- sjå òg: definisjonar, omgrep

Grunn

- røynda som grunn, s. 16–21
- grunnlag og sirkularitet, s. 40–41
- i systemet, s. 40–48
- i Canon, s. 54–59
- i operativ kortform, s. 122–124 og s. 134–137
- sjå òg: røynd, systemet, aksiom

H

Handling

- mennesket som handlande, s. 35–39
- som praksis, s. 49–53
- ansvar for handling, s. 37–39
- i operativ kortform, s. 131–133, s. 138–140 og s. 142
- sjå òg: praksis, ansvar, integritet

I

Integritet

- i språk, s. 32–34
- i mennesket, s. 38–39
- som lov, s. 46
- i etisk praksis, s. 50–53
- i Canon og Operativ kjerne, s. 56–61
- i operativ kortform, s. 138–143
- sjå òg: samsvar, praksis, sanning

K

Korrigering

- som retting av avvik, s. 26
- som metode, s. 50
- i praksis, s. 52–53
- i Operativ kjerne, s. 61
- i Glossarium, s. 68
- i Appendix VIII, s. 78–80
- i operativ kortform, s. 126–127, s. 132 og s. 139–140
- sjå òg: feil, korrigerbarheit

Korrigerbarheit

- som kjenneteikn på kunnskap, s. 26
- i Glossarium, s. 68
- i Appendix VIII, s. 78
- som krav til prøving, s. 77–80 og s. 113–118
- i operativ kortform, s. 119–120 og s. 126–127
- sjå òg: kunnskap, prøving, sanning

Kritikk

- kritikken sine vilkår, s. 42
- kritikk og grense, s. 43

- i Motsegnsdossieret, s. 81–118
- sjå òg: motsegn, prøving, samanbrot

Kunnskap

- som erkjenning av det som er, s. 22–27
- nærvær som grunn for kunnskap, s. 23–27
- sporbarheit som avgrensing, s. 23–24
- i systemet, s. 44–48
- i Canon, s. 56–57
- i operativ kortform, s. 125–127 og s. 142
- sjå òg: epistemologi, nærvær, sanning

L

Logos

- språket sitt vesen, s. 31
- som ordnande struktur i tanke og språk, s. 31
- i Canon, s. 57
- i Appendix VII, s. 76
- sjå òg: språk, referanse

Lover

- lova si natur, s. 45
- grunnleggjande lover, s. 45–48
- i Canon, s. 56
- i Operativ kjerne, s. 61
- i Appendix III, s. 72
- sjå òg: aksiom, systemet

M

Medvit

- som vilkår for erfaring, s. 36–37
- medvit om verda og ein sjølv, s. 36
- i menneskedelen, s. 35–39

- i operativ kortform, s. 131–132
- sjå òg: mennesket, erfaring

Meining

- forhold til referanse, s. 28–34
- som avklart forhold til det som er, s. 33
- i Canon, s. 57
- i Glossarium, s. 69
- som motsegn, s. 96–99
- i operativ kortform, s. 128–130 og s. 141
- sjå òg: språk, referanse, sanning

Metode

- i Prooemium, s. 13
- i praksisdelen, s. 50–53
- som presensiell metode, s. 73
- i operativ kortform, s. 119–120
- sjå òg: praksis, korrigering

Mennesket

- som verande, erkjenner og aktør, s. 35–39
- som definisjon i Canon, s. 57
- i Glossarium, s. 69
- i Appendix VIII, s. 79
- i operativ kortform, s. 131–133
- sjå òg: medvit, handling, ansvar

Motsegn

- om prøving og grense, s. 63–64
- i Appendix VIII, s. 77–80
- i Motsegnsdossieret, s. 81–118
- sjå òg: prøving, samanbrot

Motsegnsdossier

- kritisk prøving av verket, s. 81–118
- innleiing, s. 81–82
- Motsegn I – Grunnlag / første prinsipp, s. 83–85
- Motsegn II – Sirkularitet, s. 86–88
- Motsegn III – Røynd, s. 89–91
- Motsegn IV – Nærvær, s. 92–95
- Motsegn V – Referanse og meining, s. 96–99
- Motsegn VI – Sanning, s. 100–102
- Motsegn VII – Etikk, s. 103–106
- Motsegn VIII – Openheit og lukking, s. 107–109
- Motsegn IX – Sjølvstende og fagleg plassering, s. 110–112
- Motsegn X – Samanbrotsvilkår, s. 113–116
- avsluttande vurdering, s. 117–118

N

Nærvær

- som tilgang til det som er, s. 23–24
- som grunn for kunnskap, s. 25–27
- som aksiom, s. 45
- som lov, s. 45
- i Operativ kjerne, s. 61
- i Glossarium, s. 69
- i Appendix VIII, s. 77–78
- som motsegn, s. 92–95
- i operativ kortform, s. 125–127 og s. 142
- sjå òg: kunnskap, tilgang, sporbarheit

Nærværsaksiomet

- formulering, s. 45
- i Canon, s. 55

- i Appendix II, s. 71
- sjå òg: aksiom, nærvær

O

Ontologi

- grunnlaget for all vidare forståing, s. 16–21
- røynda som grunn, s. 19–21
- i systematisk hierarki, s. 58 og s. 74
- i operativ kortform, s. 122–124
- sjå òg: røynd, veret, grunn

Ontologisk grunnprinsipp

- formulering, s. 17–19
- som første prinsipp, s. 16–21
- prøvd i Motsegn I, s. 83–85
- sjå òg: veret, røynd

P

Praksis

- som erkjening verkeleggjord i handling, s. 49–53
- som lov og definisjon, s. 56–57
- i Operativ kjerne, s. 61
- i Glossarium, s. 69
- i Appendix VIII, s. 79
- som etisk problem, s. 103–106
- i operativ kortform, s. 138–140
- sjå òg: handling, etikk, integritet

Presensiell metode

- i Prooemium, s. 13
- metodisk oversyn, s. 73
- i operativ kortform, s. 120
- sjå òg: metode, nærvær

Prinsipp

- grunnprinsipp i Prooemium, s. 14–15
- aksiom og lover, s. 44–48
- i Canon, s. 57–58
- i operativ kortform, s. 119–121
- sjå òg: aksiom, lover

Prooemium

- om verket, s. 12–15
- i operativ kortform, s. 119–121

Prøving

- om prøving og motsegn, s. 63–64
- i Appendix VIII, s. 77–80
- i Motsegnsdossieret, s. 81–118
- i operativ kortform, s. 143
- sjå òg: motsegn, korrigerbarheit, samanbrot

R

Referanse

- forhold mellom språk og røynd, s. 28–34
- som aksiom, s. 45
- som definisjon i Canon, s. 57
- i Glossarium, s. 69
- i Appendix VIII, s. 78
- som motsegn, s. 96–99
- i operativ kortform, s. 128–130 og s. 141–142
- sjå òg: språk, meining, utsegn

Referanseaksiomet

- formulering, s. 45
- i Canon, s. 55

- i Appendix II, s. 71
- sjå òg: referanse, språk

Røynd

- som det som er, s. 16–21
- som grunn for erkjenning, s. 22–27
- som definisjon, s. 47, s. 56 og s. 69
- i Appendix VIII, s. 77–80
- som motsegn, s. 89–91
- i operativ kortform, s. 122–124 og s. 141–143
- sjå òg: ontologi, veret, sanning

S

Samanbrot

- feil og samanbrot, s. 79–80
- som samanbrotsvilkår, s. 113–116
- i avsluttande vurdering, s. 117–118
- sjå òg: motsegn, prøving

Samanheng

- einskap og kontinuitet, s. 20–21
- som metodisk prinsipp, s. 50–53
- i systematisk diagram, s. 74
- i operativ kortform, s. 134–140
- sjå òg: kontinuitet, systemet

Samsvar

- som vilkår for sanning, s. 25–27
- mellom språk og røynd, s. 32–34
- som lov, s. 46
- i Canon og Operativ kjerne, s. 56–61
- i praksis, s. 49–53

– i operativ kortform, s. 138–143

→ sjå òg: sanning, integritet

Sanning

– som samsvar med røynda, s. 25–27

– språkleg samsvar, s. 32–34

– som lov, s. 46

– i Canon og Operativ kjerne, s. 56–61

– som motsegn, s. 100–102

– i operativ kortform, s. 126–130 og s. 141–143

→ sjå òg: feil, samsvar, røynd

Sirkularitet

– grunnlag og sirkularitet, s. 40–41

– i Appendix VIII, s. 78

– som motsegn, s. 86–88

– i operativ kortform, s. 135

→ sjå òg: grunn, systemet

Sporbarheit

– krav til kunnskap, s. 23–24

– i Appendix VIII, s. 77–78

– i Motsegn IV, s. 92–95

– i operativ kortform, s. 126–127 og s. 142

→ sjå òg: nærvær, tilgang

Språk

– som uttrykk for erkjenning, s. 28–34

– språket sin integritet, s. 32–34

– som definisjon, s. 47, s. 57 og s. 69

– i Appendix VIII, s. 78

– i operativ kortform, s. 128–130 og s. 141–142

→ sjå òg: referanse, meining, utsegn

Systemet

- grunnlag og sirkularitet, s. 40–41
- kritikken sine vilkår, s. 42–43
- aksiom og lover, s. 44–48
- i Canon, s. 54–59
- i Appendix III–V, s. 72–74
- i operativ kortform, s. 134–137
- sjå òg: aksiom, lover, prinsipp

T

Tilgang

- nærvær som tilgang, s. 23–24
- avvising av tilgang, s. 42–43
- i Appendix VIII, s. 77–78
- i Motsegn IV, s. 92–95
- i operativ kortform, s. 125–127
- sjå òg: nærvær, sporbarheit

U

Utleidd nærvær

- som form for nærvær, s. 23
- som kunnskapsform, s. 23–24
- i Appendix VIII, s. 77–78
- i Motsegn IV, s. 92–95
- sjå òg: nærvær, avleiing

Utsegn

- som språkleg framstilling, s. 28–34
- i referanseaksiomet, s. 45
- i Appendix VIII, s. 78
- i Motsegn I og V, s. 83–85 og s. 96–99

- i operativ kortform, s. 129
- sjå òg: språk, referanse

V

Veret

- som ontologisk grunn, s. 19–21
- som aksiom og lov, s. 44–46
- i Canon, s. 55–56
- i Appendix II–III, s. 71–72
- i operativ kortform, s. 122–124
- sjå òg: røynd, ontologi

ANDRE STRUKTURELLE DELAR

Appendix I – Glossarium

- indre ordregister, s. 68–70

Appendix II – Aksiomatisk oversyn

- aksioma i konsentrert form, s. 71

Appendix III – Systemet sine lover

- lovene i konsentrert form, s. 72

Appendix IV – Metodisk oversyn

- den presensielle metoden, s. 73

Appendix V – Systematisk diagram

- hierarki av samanheng, s. 74

Appendix VI – Bibliografisk tilvising

- siteringsframlegg og utgåveopplysningar, s. 75

Appendix VII – Latinske og greske omgrep

- klassiske omgrep, s. 76

Appendix VIII – Om motsegn, prøving og grensevilkår

– prøving, motsegn og grense, s. 77–80

Appendix IX – Motsegnsdossier

– kritisk prøving av verket, s. 81–118

Appendix X – Operativ kortform

– komprimert grunnframstilling, s. 119–143

Operativ kjerne

– minste form, s. 60–61

– i operativ kortform, s. 142

Epilog

– samling, s. 62–67

– i operativ kortform, s. 143

Stikkordsregister

– s. 144–157

Forfatterbiografi

– s. 158

FORFATTARBIOGRAFI

Martin Andreas Aasen Vikesland er norsk filosof, dramapedagog og forfatter. Han har bachelorgrad i skodespelarteknikk og mastergrad i dramapedagogikk og anvendt teater. Arbeidet hans står i skjæringspunktet mellom røynd, erkjenning, språk, kunst, pedagogikk og praksis.

Vikesland er grunnleggjar av Vikesland Press. I *DET SOM ER* legg han fram eit sjølvstendig filosofisk grunnverk utvikla frå første prinsipp, med mål om å klargjera forholdet mellom røynd, kunnskap, språk og handling.

DET SOM ER er eit sjølvstendig filosofisk grunnverk utvikla frå første prinsipp.

Verket tek utgangspunkt i det som er, og fører derfrå fram ei samanhengande undersøking av røynd, kunnskap, språk, menneske, system og praksis. Gjennom ei deskriptiv og korrigerbar framstilling vert røynda etablert som grunnlaget for erkjenning, sanning, referanse og handling.

Frå ontologi til praksis utviklar Martin Andreas Aasen Vikesland eit rammeverk der kunnskap vert forstått som erkjenning av det som er, språk som uttrykk for erkjenning, og integritet som samsvar mellom veremåte, ord og handling.

Verket inneheld Canon, Operativ kjerne, eit kritisk motsegnsdossier og ei operativ kortform. Det er ikkje framlagt som dogme, men som ei grunnframstilling som skal prøvast i møte med røynda.

Det som er, er.

Det som ikkje er, er ikkje.

Det som held, står.

Martin Andreas Aasen Vikesland er norsk filosof, dramapedagog og forfattar. Han er grunnleggjar av Vikesland Press.

ISBN 978-82-694438-3-7